

1980/81:42

Fredagen den 5 december

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 27 november.

**2 § Svar på fråga 1980/81:140 om vissa ombyggnadsarbeten vid
kriminalvårdsanstalten i Ystad**

Anf. 1 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Margit Sandéhn har – med hänvisning till ett åläggande för kriminalvårdsverket från yrkesinspektionen i Malmö distrikt att senast den 31 december 1980 vidta vissa ombyggnadsarbeten vid kriminalvårdsanstalten i Ystad – frågat mig om jag avser att vidta åtgärder, så att ålagda ombyggnadsarbeten kan utföras vid anstalten.

Ystadsanstalten är i ett dåligt skick. Anstalten, som är ett cellfängelse, togs i bruk 1878. Den omfattas av den av riksdagen vid behandlingen av 1980 års budgetproposition godkända principplanen för förändringar i lokalanstaltsorganisationen. Enligt planen skall anstalten ersättas med en ny anstalt.

Kriminalvårdsstyrelsen har överklagat yrkesinspektionens beslut hos arbetarskyddsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsen har i ett beslut den 11 november 1979 gjort endast den ändringen i yrkesinspektionens beslut att den tidpunkt då ombyggnadsarbetena senast skall ha vidtagits bestämts till den 31 mars 1981. Arbetarskyddsstyrelsens beslut har av kriminalvårdsstyrelsen överklagats hos regeringen. Ärendet bereds f. n. inom regeringskansliet. Det handläggs i arbetsmarknadsdepartementet och kommer att avgöras inom kort.

Anf. 2 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret på min fråga.

Yrkesinspektionens anvisningar beträffande inspektionsmeddelande från den 10 november 1978 avser åtgärder som bör vidtas vid kriminalvårdsanstalten i Ystad angående personalutrymmen, ventilationssystemet samt köksförråd – inalles fem åtgärds punkter. Jag skall bara nämna ett förhållande som jag anser vara en stor sanitär olägenhet: till 30 anställda finns det endast en toalett i närheten av omklädningsrummet. Detta är högst

Fredagen den
5 december 1980

Om vissa ombyggnadsarbeten vid kriminalvårdsanstalten i Ystad

otillfredsställande.

Kriminalvårdsstyrelsen säger bl. a. att styrelsen är medveten om föreliggande behov av förbättring och utökning av ifrågakvarnande utrymmen och delar Statsanställdas förbunds lokalavdelnings bedömning att det krävs en tillbyggnad av befintliga lokaler för att tillgodose behovet. Med den inställning som kriminalvårdsstyrelsen har är det förvånansvärt att ombyggnadsarbeten ännu inte är påbörjade.

De anställda inom våra fångvårdsanstalter har en mycket krävande och svår arbetsuppgift. Skall de dessutom ha en så dålig arbetsmiljö som på kriminalvårdsanstalten i Ystad, så blir arbetsförhållandena olidliga. Därför är det nödvändigt att särskilda åtgärder vidtas omedelbart.

Då jag inte är helt nöjd med svaret, ber jag att få ställa en följdfråga: Kommer justitieministern att se till att erforderliga medel ställs till kriminalvårdsstyrelsens förfogande, så att ombyggnadsarbeten kan komma till stånd med det snaraste och vara vidtagna till den 31 mars 1981?

Anf. 3 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Margit Sandéhn och jag är överens om att anstalten i Ystad är i ett dåligt skick. Det gäller tyvärr inte bara Ystadsanstalten. Vi har nämligen en mängd kriminalvårdsanstalter som är ganska gamla – de togs i bruk under 1800-talet – och behöver en omfattande upprustning. Vi är också i det läget att riksdagen vid behandlingen av 1980 års budgetproposition godkände en principplan för förändringar i kriminalvårdens lokalanstaltsorganisation. När det gäller Ystad är meningen att det där skall byggas en ny anstalt. Inriktningen är att det skall ske 1987. Men jag vill påpeka att detta är en plan, som kan ändras. Bygget kan – om det finns sådana möjligheter – t. ex. tidigare läggas.

När det sedan gäller den kortsiktiga aspekten och de felaktigheter och dåliga förhållanden som råder på Ystadsanstalten, så har de frågorna ännu inte slutligt prövats. Och innan sista instans, dvs. regeringen, har sagt sitt finns det inget lagakraftvunnet föreläggande. Frågan bereds, som jag sade i svaret, i arbetsmarknadsdepartementet, och regeringen prövar då alla föreliggande förhållanden. När beslutet finns är det självklart att medel skall ställas till förfogande så att de åtgärder som slutligen krävs kan bli vidtagna.

Anf. 4 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! I svaret säger justitieministern att anstalten skall ersättas med en ny anstalt, och nu säger han att det skall ske senast 1987. Jag förutsätter att anstalten skall ligga i Ystad. Får jag tolka justitieministerns svar så att han kommer att följa arbetsmiljölagens 7 kap. 7 §?

Anf. 5 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Lagen gäller även statliga verk och statliga myndigheter, så det är klart att den skall följas när ärendet har slutligt prövats.

3 § Svar på fråga 1980/81:142 om kostnaderna vid en delning av Varbergs tingsrätt

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

Anf. 6 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat mig om kostnaderna vid en delning av Varbergs tingsrätt. Bakgrunden till frågan är att regeringen den 20 november 1980 beslöt att avslå en framställning från Kungsbacka kommun om att göra kommunen till en egen domkrets genom en delning av Varbergs tingsrätt.

Ivar Franzén vill veta om jag anser att det i den ekonomiska redovisning som finns med i beslutsunderlaget har beaktats alla tillkommande och avgående kostnader av betydelse. Han frågar vidare om jag kan redovisa faktiska besparingar som har gjorts vid sammanläggning av tingsrätter och på det sättet verifiera att påstådda kostnadsökningar vid delning är riktiga. Minskade t. ex. personalkostnaderna när Kungsbacka tingsrätt fördes till Varberg?

Domkretsen för Varbergs tingsrätt omfattar Falkenbergs, Kungsbacka och Varbergs kommuner. Denna domkrets bildades den 1 januari 1972 i samband med tingsrättsreformen, då två tidigare domstolar i Kungsbacka och Falkenberg gick upp i Varbergs tingsrätt. Ett viktigt skäl för tingsrättsreformen var att man ville undvika de små och bl. a. från effektivitetssynpunkt sårbara enmansdomstolarna. Varbergs tingsrätt, som i dag har fyra ordinarie domare och två tingsfiskaler, utgör enligt min mening en rationell och väl fungerande enhet.

Enligt en inom domstolsverket upprättad promemoria skulle en utbrytning av Kungsbacka medföra en årlig kostnadsökning om ca 400 000 kr. Till detta kommer engångskostnader som skulle uppstå för flyttning till och utrustning av nya lokaler i Kungsbacka på omkring en halv miljon kronor.

Regeringens beslut har naturligtvis inte bara grundats på kostnadsaspekter. Beslutet innehåller sålunda en relativt utförlig motivering som jag gärna vill redovisa:

”En tingsrätt med området för Kungsbacka kommun som domkrets skulle inte ge sysselsättning för mer än en ordinarie domare. Avståndet mellan Varberg och Kungsbacka är endast omkring fem mil. Kommunikationerna är goda. En uppdelning av Varbergs tingsrätt skulle leda till inte obetydliga merkostnader för statsverket och till nackdelar för Varbergs kommun från sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska synpunkter.

Varbergs tingsrätt har tingsställe i Kungsbacka. Genom att lokalisera en tingsrätt till Kungsbacka uppnår man därför endast begränsade fördelar från servicesynpunkt för invånarna i denna kommun.

Mot bakgrund främst av vad som har angetts nu finner regeringen att tillräckliga skäl för en ändrad domkretsindelning i norra delen av Hallands län inte kan anses föreligga.”

*Om kostnaderna
vid en delning av
Varbergs tingsrätt*

Fredagen den
5 december 1980

*Om kostnaderna
vid en delning av
Varbergs tingsrätt*

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Winberg för svaret, även om det inte är ett direkt svar på min fråga.

Detta ger mig anledning att något kommentera beslutsmotiven och ytterligare precisera mina frågor.

Statsrådet hävdar att Kungsbacka kommun som domkrets endast skulle ge sysselsättning för en ordinarie domare. Detta är ett formellt riktigt konstaterande, men det ger en skev och ofullständig bild av verkligheten. Det finns i dag i Varberg fyra ordinarie domare och två tingsfiskaler. Kungsbacka har under åren 1977–1979 haft 35 % av brottmålen, och fördelningen är sannolikt likartad vad gäller tvistemål. När det gäller inskrivningsärenden har under åren 1977 och 1978 inte mindre än 46 % varit ärenden i Kungsbacka kommun. Det är alltså betydligt mer än en tredjedel av arbetsbelastningen vid nuvarande Varbergs tingsrätt som faller på Kungsbacka kommun, och det är helt uppenbart att minst två av Varbergs sex domartjänster behövs för att klara den arbetsbelastningen. Statsrådet kan väl inte mena att en domare skall klara av nästan 40 % av arbetsbelastningen, medan återstående fem domare delar på 60 %?

Statsrådet poängterar att avståndet mellan Varberg och Kungsbacka bara är 5 mil och att kommunikationerna är goda. I en PM som ingår i beslutsunderlaget går man än längre och påstår att Kungsbacka är beläget i kommunens norra del och att avståndet till Varberg från de södra delarna inte är längre än det är till Kungsbacka. Men centralorten Kungsbacka ligger inte i kommunens norra del. Mer än hälften av kommunens befolkning har längre till Varberg än de som bor i centralorten. För dem som bor i Onsala, Särö och Kullavik är avståndet 6–7 mil, och de är ca 20 000 personer. Endast 10 % av kommunens befolkning har nämnvärt kortare resväg till Varberg än 5 mil. Man kan därför knappast påstå att beslutsmotiveringen särskilt väl beskriver verkligheten.

Statsrådet hävdar att en återflyttning av tingsrätten till Kungsbacka skulle innebära betydande merkostnader för statsverket. I domstolsverkets utredning redovisas bl. a. följande:

En förändring av rådmantjänst till lagmantjänst beräknas kosta 30 000 kr.

Man hävdar att det behövs två extra tjänster, nämligen en biträdestjänst och en expeditionsvaktstjänst, trots att de lägre talen för normal bemanning av en fyradomarstingsrätt och en tvådomarstingsrätt överensstämmer med det nuvarande antalet tjänster, som är 15. Det är alltså ytterst tveksamt om dessa två extra tjänster är motiverade, men i utredningen tas de upp till en kostnad av 170 000 kr.

Förändringar i tjänstestrukturen beräknas kosta 10 000 kr. och traktamenten och resor 5 000 kr. Man uppskattar att det skulle bli merkostnader för kopiering med 15 000 kr.

Icke en enda avgående kostnad har redovisats. Ändå finns det en rad självklara sådana. Som exempel kan nämnas advokatkostnader som belastar allmänna rättshjälpen. Man får räkna med 30–40 resor per år och en

merkostnad på ca 30 000 kr. Vi måste vidare räkna med domstolspersonalens resor två tre gånger per vecka. Det rör sig om två tre personer och en kostnad på ca 20 000 kr. Vidare måste lönekostnaderna för restider uppskattas till bortåt 100 000 kr. Om tingsrätten återflyttas till Kungsbacka bör också åklagarmyndigheten flyttas dit, och man kan för detta räkna med en summarisk besparing med bortåt 60 000 kr.

Om man försöker att opartiskt bedöma tillkommande och avgående kostnader, så tror jag att man skall finna att de avgående kostnaderna väger tyngst. Det är anmärkningsvärt att domstolsverket inte alls har beaktat de avgående kostnaderna.

Om man toge hänsyn till att Varbergs tingsrätt mycket väl kunde vara kvar i sina nuvarande lokaler, skulle man även där få en positiv balanspost på ca 200 000 kr.

Anf. 8 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Man måste här följa vissa allmänna principer, och vi har fastställda principer för domstolarnas organisation som riksdagen har antagit. En av dem är att man skall ha domstolar av sådan storleksordning att de så att säga kan försörja sig själva. Att ha mycket små domstolar anses från flera synpunkter ha avsevärda nackdelar. De är sårbara när personalen blir sjuk, i semestertider och i andra sammanhang.

Sedan har vi också den bestämmelsen i rättegångsbalken att tvistemål i huvudsak skall avgöras av tre domare. Det är också ett skäl att ha domstolar av ungefär en sådan storlek att de kan klara sig själva. En annan princip är att tyngden i dömandet skall så mycket som möjligt ligga i första instans. Det gör att vi vill ha ordinarie domare i så stor utsträckning att rätten blir domför.

Allt detta är skäl som man beaktar i diskussionen om storleken av en domstol.

Jag hävdar nu, bortsett från den kostnadsaspekt som finns, att Varbergs tingsrätt är en rationell enhet just med fyra ordinarie domare. Skulle man ha gjort en uppdelning här, så finns det underlag för en ordinarie domare och möjligen också en tingsfiskal i Kungsbackadelen. En sådan domstol skulle inte klara sig själv utan måste hela tiden lita till hjälp utifrån. Det är den bedömningen regeringen har gjort när vi har vägt samman de olika intressena, och jag menar att det talar klart för att man behåller den organisation som vi har i Varberg.

Anf. 9 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! T. o. m. domstolsverket har ju sagt att det utöver den ordinarie domartjänsten behövs en fast tingsfiskalstjänst i Kungsbacka.

Min fråga gällde om man kunde påvisa några kostnadsminskningar som gjorts vid sammanslagningen. Jag har själv forskat litet i detta. Domstolsverket hävdar att det inte går att över huvud taget dela upp kostnaderna på mindre enheter än hovrättsområde. Men ser man på den tjänsteförteckning som finns för tiden före resp. efter sammanläggningen, så kan man

*Om kostnaderna
vid en delning av
Varbergs tingsrätt*

konstatera att det icke har skett någon förändring. Därför är argumentet att man skulle göra personalkostnadsbesparingar vid en sammanslagning motsvarande kostnaderna för personalökning vid en delning mycket tveksamt.

Jag vill också peka på det regionalpolitiska motivet. Kungsbacka har väsentligt färre statligt och landstingskommunalt anställda än Varberg kommun räknat per 1 000 invånare.

Men låt mig upprepa mina frågor: Anser statsrådet att alla avgående kostnader är beaktade? Anser statsrådet att det faktiskt gjordes personalbesparingar vid sammanläggningen av de tre tingsrätterna i Halland?

Anf. 10 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Enligt de uppgifter som jag har fått fanns det för tio år sedan när den här sammanläggningen gjordes 41 anställda i de tre domstolarna. I dag är det totalt 43 anställda i Varbergs tingsrätt. Då skall vi ha klart för oss att det har blivit en väsentlig ökning av antalet ärenden under den här tiden. Jag är ganska övertygad om att det hade fordrats fler anställda, om man hade behållit den här uppdelningen.

Men diskussionen i dag skall ju inte gälla vad som hände för tio år sedan, utan om det är rationellt att med hänsyn till dagens läge ändra organisationen. Det är den bedömningen som regeringen har gjort och då kommit fram till att det mot bakgrund av de allmänna riktlinjer som gäller icke finns tillräckliga skäl för en delning. Jag kan tillägga att både hovrätten för Västra Sverige och tingsrätten själv i Varberg anser att domstolen bör behålla den organisation som den har i dag.

Anf. 11 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag har precis samma uppfattning, nämligen att det är dagsläget som är det viktiga. Låt mig påpeka att tingsrätten i Varberg talar med kliven tunga, eftersom den till Kungsbacka kommun upprepade gånger har sagt att en uppdelning är mycket ändamålsenlig. Detta är en av orsakerna till att Kungsbacka kommun drev den här saken. Det finns också i domarkretsar många andra som har samma uppfattning. Här är det i praktiken fråga om en tvådomartingsrätt. Detta borde rimligtvis kunna fungera fullt tillfredsställande. Det är alltså med tanke på dagsläget som jag hävdar att de framlagda beslutsmotiveringarna för ett avslag är mycket svaga.

Anf. 12 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Bara en replik till. För att det inte skall råda något tvivel om vad vi talar om vill jag säga att med begreppet endomare avses ordinarie domare. Det finns inte underlag för mer än en ordinarie domare med förstärkning av en icke ordinarie domare.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:41

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om standarden
inom omsorgs-
verksamheten för
utvecklingsstörda,
m. m.*

Anf. 13 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddelande följande.

Min avsikt har varit att den 8 december 1980 besvara en interpellation av Bonnie Bernström om abortrådgivningen. Jag har emellertid på grund av officiellt besök inte möjlighet att lämna svaret den dagen. Jag har därför med Bonnie Bernström överenskommit att besvara interpellationen den 15 december.

5 § Svar på fråga 1980/81:114 om standarden inom omsorgsverksamheten för utvecklingsstörda, m. m.

Anf. 14 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Sven-Gösta Signell har frågat mig om det är min uppfattning att pengar avsatta för omsorgsverksamhet för utvecklingsstörda bör överföras till annan verksamhet och om det är min uppfattning att standarden inom omsorgsverksamheten för psykiskt utvecklingsstörda är för hög.

På båda frågorna är svaret nej.

I första hand ankommer det på landstingen och berörda kommuner att besluta i frågor som rör standarden inom omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda. Omsorgerna har byggts ut på ett glädjande sätt under 1970-talet. Jag kan inte tänka mig att någon huvudman har den uppfattningen att standarden inom omsorgerna bör rustas ner.

Handikappade upplever svårigheter, många gånger hinder, att delta i olika slags verksamhet som för andra är naturliga delar av vardagslivet. Detta kännetecknar på ett påfallande sätt gruppen psykiskt utvecklingsstörda, i synnerhet som så många i den gruppen är flerhandikappade.

Anf. 15 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag ställt den här frågan till statsrådet är, som jag också har motiverat i min frågeframställning, tidningsuppgifter om att statsrådet gjort vad jag och många med mig uppfattar som något märkliga uttalanden om omsorgsverksamheten för psykiskt utvecklingsstörda. Det är mycket anmärkningsvärt att det statsråd som ansvarar för omsorgsfrågorna inom regeringen gör sådana här uttalanden. Tidningsuppgifter som jag hänvisar till är från moderata Norrköpings Tidningar. Jag har svårt att tänka mig att man där skulle medvetet gå ut och felcitera sitt eget moderata statsråd. Jag har också tagit del av pressmeddelande från FUB, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, som protesterar mot statsrådets uttalande i Linköping den 4 november. FUB påstår även att ni haft samma uppfattning några dagar senare vid en konferens i Norrköping, då ni också framhållit att det skulle kunna gå att ta pengar från omsorgsverksamheten. Jag har vidare varit i

Fredagen den
5 december 1980

*Om standarden
inom omsorgs-
verksamheten för
utvecklingsstörda,
m. m.*

kontakt med personer som varit närvarande i Norrköping, och de har uppfattat statsrådets inlägg på samma sätt.

Men det svar som statsrådet gett mig här är ett entydigt nej på mina frågor. Er uppfattning är att pengar som är avsatta för omsorgsverksamhet för utvecklingsstörda inte skall överföras till annan verksamhet. Ni anser inte att standarden är för hög.

Med dessa klara besked borde jag vara nöjd samtidigt som jag borde beklaga att den moderata tidningen felciterat er, att FUB:s pressmeddelande är felaktigt, att personer som varit närvarande har lämnat felaktiga uppgifter från ert framträdande.

Men, statsrådet Holm, jag är tyvärr ändå inte nöjd med ert svar. När jag läser Aftonbladet av den 23 november ser jag nämligen att där skriver statsrådet Holm och framför samma reaktionära åsikter om de utvecklingsstördas situation som har refererats att ni framförde i Linköping och Norrköping. Vad är detta om inte ett inlägg som klart säger att ni vill medverka till nedrustning av omsorgsverksamheten? Ni säger i svaret att ni inte tror att någon av huvudmännen vill medverka till nedrustning. Nej, jag tror heller inte att några av landstingshuvudmännen vill medverka till det, och det är inte det som gör mig orolig. Det som oroar mig är att det statsråd som inom regeringen handlägger handikappfrågorna har den här uppfattningen.

Jag vill ha ett svar på era påståenden om den höga standarden. Var finns den? Är det också er uppfattning att vi nu bör vara nöjda med de mål vi har uppnått inom omsorgsverksamheten?

Jag anser att ert inlägg i Aftonbladet är ett hårt slag mot landets utvecklingsstörda, deras anhöriga och den personal som arbetar med denna grupp människor.

Anf. 16 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag har alldeles klart för mig att det var de här uttalandena i Linköping och Norrköping som var anledningen till Sven-Gösta Signells fråga. Det här citatet har väckt en hel del uppståndelse i pressen, och det är sådant som händer när en mening rycks ur sitt sammanhang.

Så här var det. Jag medverkade den 4 november vid en konferens i Linköping för ögonläkare om syncentraler och den 6 november i Norrköping på en handikappkonferens. I Linköping tillfrågades jag om hur landstingen i ett kärvt ekonomiskt läge skall kunna få pengar till syncentraler. Jag svarade då, att man nu bl. a. har hunnit ganska långt i upp rustningen av omsorgerna om de utvecklingsstörda och att det då kanske kan bli utrymme för syncentraler när man inte längre behöver lägga ned så mycket pengar på omsorgerna. I Norrköping två dagar senare höll jag ett 30 minuter långt anförande med utgångspunkt i mottot för Förenta nationernas handikappår: Full delaktighet och jämlikhet.

Jag talade mycket om normalisering och integrering, och efter anförandet fick jag frågan om vad jag avsett i Linköping. Mot bakgrund av det mycket långa anförande jag tidigare hade hållit svarade jag förmodligen litet för

kortfattat.

Jag anser alltså att om man menar allvar med honnörsorden gäller dessa även de utvecklingsstörda. Då skall utvecklingsstörda kunna delta i det allmänna samhällslivet, de skall kunna bada i allmänna simhallar, de skall roa sig tillsammans med andra. Genom att bygga egna simhallar och swimming-pools och egna samlings-salar för utvecklingsstörda isolerar man dem i stället för att öka normaliseringen.

Jag skall be att få återkomma i nästa replik.

Anf. 17 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag vidhåller ändå min begäran om ett besked i fråga om artikeln i Aftonbladet. Jag har ju fått förklaring i fråga om statsrådets uttalanden i Linköping och Norrköping. Men jag kan ändå inte undgå att notera att Elisabet Holm kom in på att det är fråga om något av standard. Man skall normalisera. De utvecklingsstörda skall ut och bada. Nu pratar man om swimmingpooler och andra badanläggningar som finns på institutioner för utvecklingsstörda. Detta är ju ett led i rehabiliteringen. Det är, statsrådet, inte så lätt för de utvecklingsstörda att komma ut till de kommunalt ägda simanläggningarna. Det är nödvändigt att det finns tillgång till bad på våra institutioner. Jag vill bara understryka att detta är ingenting som har med lyx att göra.

På vårdhemmen bor i dag över 10 000 utvecklingsstörda. Det är lika många som det var när omsorgslagen antogs. I inackorderingshem bor ungefär 2 800. Av dessa kommer 1 400 från vårdhem. Detta är vad som under de senaste tio åren har skett på bostadssidan. Är det en snabb utveckling? Av dem som bor på vårdhem är det endast 51 % som bor på enskilda rum. Övriga bor två och två. Det finns även stora grupper som bor fyra och fem på rummen. Är det det som statsrådet kallar hög standard? Av dem som bor på vårdhem är det ända upp till 1 200 som saknar dagvårdsverksamhet. Är det hög standard? Av de 6 600 som bor i egen bostad eller i föräldrahem är det i dag 1 700 som saknar dagvårdsverksamhet. Är detta någon måttstock på hög standard?

Om man kommer in på utvecklingsstördas rum på institutionerna kanske man ibland tycker att det verkar att vara hög standard när man ser radio- och TV-apparater. Men jag vill bara säga er, att det är sådant som de äger själva. Det håller inte institutionerna med.

Anf. 18 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag vet faktiskt, Sven-Gösta Signell, att radio- och TV-apparater äger de utvecklingsstörda alldeles själva, och det är inte det jag syftar på med "hög standard". Det är en hel del andra ting. Ofta är det så att man prioriterar byggnadsstandard och utrustningsstandard i form av gardiner och möbler framför den direkta omvårdnanden av dem som bor på dessa institutioner.

Jag tycker att kraven på standard för t. ex. inackorderingshemmen skall vara rimliga, så att landstingen inte tvingas avstå från omläggning från stora

*Om standarden
inom omsorgs-
verksamheten för
utvecklingsstörda,
m. m.*

institutioner till boende i små grupper därför att man ställer för stora krav på standarden. Det får inte vara så att det bästa blir det godas fiende. Jag tycker också att den service eller omsorg eller vad man nu skall kalla det som ges på dessa institutioner och i inackorderingshem skall vara måttlig. Det skall inte vara så att man tar ifrån dem som bor där möjligheterna att delta i vanliga praktiska sysslor så att de blir fullständigt passiviserade och i stället måste sysselsättas med konstgjorda medel. Det finns en hel del vi behöver göra. Utvecklingsstörda *kan*, lika bra som andra människor, hjälpa till med att dammsuga, laga mat och liknande.

Anf. 19 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag är mycket intresserad av att få en enda uppgift av statsrådet: Var finns de här byggnationerna som är så påkostade? Jag har ägnat tio år av mitt politiska liv åt att titta på utvecklingsstördas situation. Jag har inte träffat på dem. Jag vet att Elisabet Holm till sitt förfogande i departementet har en sakkunnig som heter Björn Tibell och som är ordförande i den omsorgsstyrelse jag tillhör. Fråga honom om han i fråga om det län som vi kommer ifrån kan visa några exempel på för hög standard. Jag har aldrig sett det. Ni säger också att ni inte vill ta bort radio- och TV-apparater från rummen. Det är jag tacksam för. Jag är övertygad om att skulle vi också ta bort övriga möbler som ägs av utvecklingsstörda eller anhöriga till dem, skulle rummen på våra institutioner se verkligt torftiga ut.

Sedan säger ni att det gäller att få ut de här människorna i verksamhet. De flesta av dem som är på våra institutioner, Elisabet Holm, är icke i den konditionen att de kan delta i det vanliga samhällslivet. Kunde de det behövdes inte våra institutioner i dag.

Anf. 20 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! När jag talade om passivisering menade jag – och jag tycker att jag uttryckte mig ganska klart – att man skulle tillåta de här människorna som bor på anstalter att hjälpa till med vanliga dagliga sysslor i stället för att sysselsätta dem med konstgjorda medel. De allra flesta av dem kan sköta en dammsugare, hjälpa till i köket eller göra liknande saker. Det skulle vara naturligare och bättre än en hel mängd konstlad terapi som nu förekommer.

Det är samtidigt, tycker jag, viktigt att det mellan handikappgrupperna finns en rättvis fördelning av tillgängliga resurser. Prioriteringar måste vi alltid göra, och det är då självklart att även en del väl motiverade krav för en tid måste stå tillbaka vid en angelägenhetsgradering av alla ställda anspråk.

De allra flesta anser nu att flerhandikappades frågor bör få särskilt hög prioritet. Detta har bl. a. HCK betonat, och jag delar den uppfattningen. Att vissa grupper genom sådana omprioriteringar måste låta andras anspråk gå före sina egna är ett uttryck för solidarisk fördelning, men det betyder inte att standarden i alla sammanhang är för hög.

Anf. 21 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Statsrådet säger att de utvecklingsstörda borde få delta i de dagliga sysslorna, så att vi inte behöver konstgjorda verksamhetsgrenar. Ja, men det är så, statsrådet Holm, att de ute på institutioner där det förekommer dagverksamhet hjälper till så långt som det finns möjligheter. Det ingår i den dagliga verksamheten att de hjälper till i kök och med andra dagliga sysslor – det förekommer i den s. k. ADL-träningen.

Jag vill faktiskt i all blygsamhet rekommendera statsrådet att åka ut och se på en del av landets institutioner och att ta kontakt med socialstyrelsen. Jag skulle tro att en sådan person som medicinalrådet Karl Grunewald gärna skulle ställa sig till förfogande och visa hur det ser ut för landets utvecklingsstörda. Det är inte så som ni säger – det är ingen konstgjord verksamhet, utan så långt det finns möjligheter deltar de utvecklingsstörda i ADL-verksamheten. Men jag visar ju ändå på vilka brister som finns och att det finns många människor som icke har sysselsättning. Det är inte med konstgjorda medel de bör sysselsättas, utan man bör försöka att naturligt skapa en ADL-träning.

6 § Svar på interpellationerna 1980/81:36 och 38 om åtgärder mot misshushållning med läkemedel

Anf. 22 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Hans Alsén har frågat mig vilka åtgärder som planeras från socialdepartementets sida med anledning av resultaten i undersökningen Oförbrukade läkemedel i hemmen. Ella Johnsson har frågat mig vilka planer på åtgärder för att stoppa missbruk av mediciner som jag har eller vilka åtgärder jag är beredd att vidta på grund av nämnda missbruk.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

I 3 § allmänna läkarinstruktionen (1963:341) föreskrivs att det åligger varje läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet meddela patienten de råd och, såvitt möjligt, den behandling som patientens tillstånd fordrar. I behandlingen ingår val och utnyttjande av läkemedel. Läkaren väljer läkemedel och dosering efter patientens tillstånd.

När det gäller att få rätt läkemedel i lagom dos och vid behov en lämplig kombination av läkemedel är det en trygghetsfaktor för patienten att stå under behandling av en och samma läkare.

Om effekt av en ordinerad medicin uteblir eller besvärande biverkningar uppstår är det ofta motiverat att byta medicin. En del patienter söker då annan läkare och får annan medicin, ofta utan att nämna något om tidigare medicinering.

Även om det förekommer att personer söker flera läkare för att komma över större mängder läkemedel finns det enligt socialstyrelsens bedömning inget stöd för misstanken att det här skulle röra sig om något utbrett läkemedelsmissbruk. Läkare och tandläkare är väl medvetna om detta problem och försöker på olika sätt att klarlägga om patienten redan står

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

under lämplig behandling.

För dosering av ett läkemedel kan läkaren hämta information ur bl. a. läkemedelsindustrins publikation FASS och Apoteksbolagets AB läkemedelsbok. Jag kan i detta sammanhang också nämna att socialstyrelsen nu håller på att utarbeta en "allmänhetens sjukvårdsbok". I denna bok skall kunna föras in betydelsefulla medicinska data, t. ex. uppgifter om allergiska sjukdomar som patienten lider av och uppgifter om förskrivna läkemedel. Att använda denna sjukvårdsbok skall vara frivilligt, men jag tror för min del att de flesta av oss skulle anse det värdefullt att ha en sådan samlad information tillgänglig vid kontakter med sjukvården. Detta gäller inte minst de äldre, som ofta har flera sjukdomar som behandlas med olika mediciner.

I samband med införandet av ett gemensamt högkostnadsskydd kan det vara lämpligt att socialstyrelsen intensifierar sin information till läkare med syfte att mana till återhållsamhet med förskrivning av stora mängder läkemedel. Jag vill erinra om att socialstyrelsen också har möjlighet att t. ex. stickprovsvis kontrollera läkarnas förskrivningsvanor.

Den av Hans Alsén åberopade kartläggningen av oförbrukade läkemedel i hemmen i Uppsala län består egentligen av två förundersökningar som avser att belysa dels förekomsten av oförbrukade läkemedel i hemmen, dels i vilken utsträckning sådana läkemedel har lämnats tillbaka till apoteken för förstöring. Med anledning av bl. a. denna kartläggning planerar socialstyrelsen enligt vad jag har inhämtat att i samråd med Apoteksbolaget AB och riksförsäkringsverket starta ett projekt som syftar till att begränsa mängden läkemedel som inte kommer till användning.

I enlighet med avtalet mellan staten och Apoteksbolaget AB om Apoteksbolagets verksamhet ankommer det också på bolaget att verka för utveckling av en god information på läkemedelsområdet och för fortlöpande produktion av statistik över läkemedelsförbrukningens art och omfattning. För dessa frågor finns inrättad en särskild nämnd, Apoteksbolagets nämnd för information och statistik (ANIS). Nämnden har vid sammanträde den 22 oktober 1980 beslutat att inbjuda forskare att med ekonomiskt stöd av Apoteksbolaget studera sambandet mellan läkemedelsförskrivning och verklig konsumtion av läkemedel.

Under år 1980 har en överenskommelse träffats om att inrätta ett läkemedelsinformationsråd bestående av företrädare för staten, Landstingsförbundet, Apoteksbolaget AB och läkemedelsbranschen. Målet för rådets verksamhet är att i samhället öka kunskapen om läkemedel och därigenom skapa förutsättningar för en bättre användning av läkemedel. Rådet skall överväga och ta ställning i övergripande frågor, såsom formulering av målen för läkemedelsinformationen till allmänheten och olika berörda yrkesgrupper, definiering av ansvarsområden för olika informationsgivare, utformning av etiska regler för läkemedelsinformationen, utvärdering av effekten av olika informationsmedel och utformning av rekommendationer för valet av sådana medel. Jag ser för min del tillkomsten av detta råd som ett viktigt steg i strävandena att förbättra läkemedelsinformationen och verka för en riktig

användning av läkemedel.

Av vad jag har anfört framgår att åtskilligt har gjorts under de senaste åren för att få till stånd en rationell läkemedelsanvändning och att ytterligare åtgärder planeras. Jag kan försäkra Ella Johnsson och Hans Alsén att jag följer dessa frågor uppmärksamt och att jag även i fortsättningen kommer att föreslå regeringen sådana åtgärder som kan behövas inom detta viktiga område av hälso- och sjukvården.

Anf. 23 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Låt mig först notera att vi nu för en sjukvårdsdebatt, må vara en begränsad sådan, i hängnet av pågående läkarstämma. Det kan kanske ha sitt intresse.

Innan jag går in i sakfrågan vill jag göra ett annat konstaterande. Under senare tid har jag ställt några frågor till vår nuvarande sjukvårdsminister, och jag kan säga att jag alltid får vänliga och till formen mycket välvilliga svar. Men till innehållet och i sak – jag tvingas säga det – är de ganska ointressanta. Samtidigt som jag tackar sjukvårdsministern för att hon svarat på min interpellation nr 36 nödgas jag tyvärr konstatera att nämnda omdöme också måste gälla dagens svar.

Jag skall citera vad statsrådet avslutar interpellationssvaret med för att klargöra vad jag menar: "Jag kan försäkra Ella Johnsson och Hans Alsén att jag följer dessa frågor uppmärksamt och att jag även i fortsättningen kommer att föreslå regeringen sådana åtgärder som kan behövas inom detta viktiga område av hälso- och sjukvården."

Detta är ju mycket vänligt och trivsamt uttryckt. Självfallet skall vi vara vänliga också i politiken – det mår vi väl av – men jag tycker nog att det är betydligt värdefullare om de svar som lämnas av statsråd i sådana här viktiga frågor verkligen påtagligt stryker under och visar att det som sägs om vilja till åtgärder också har täckning i verkligheten. Det tycker jag inte är förhållandet i detta fall.

I min interpellation av den 5 november har jag hänvisat till en utredning som genomförts i Uppsala län på uppdrag av socialdepartementet. Utredningen har bl. a. sökt kartlägga mängden receptbelagda läkemedel som inte förbrukas. Det gäller då sådana läkemedel som förskrivits för bruk i hemmen. Initiativtagare till och ledare för detta projekt har varit länsläkaren Kjell-Erik Roos. Utredarna är sakkunniga personer, och man har därför anledning att fästa stor vikt vid vad de har sagt i sitt betänkande, även om undersökningen, som jag sagt i min interpellation, är begränsad till sin omfattning. Utredarna uppskattar att läkemedel till ett beräknat värde av en halv miljard kronor slängs bort årligen i Sverige. Man säger vidare att en sjättedel av allt det som köps ut på recept aldrig kommer till användning, att de människor som har fått dessa läkemedel utskrivna förmodligen aldrig ens öppnar förpackningen.

Dessa siffror ger verkligen anledning till funderingar från litet olika utgångspunkter. Jag har i min interpellation hävdats att det mot bakgrund av utredningsresultatet måste sägas vara fråga om en uppenbar misshushållning

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

med dyrbara resurser och att betydande belopp bör kunna sparas. Inte minst gäller det pengar som tas ur statskassan. Om det här har sjukvårdsministern inte sagt ett enda ord i sitt svar.

Vi känner alla – och det förmodar jag att sjukvårdsministern i hög grad gör – de samhällsekonomiska problem som svävar över oss i allt vad vi företar oss i olika sammanhang i politiken. Nog är det märkligt att man på ett sådant område som det nu gäller tydligen över huvud taget inte har funnit anledning att beröra kostnaderna för statsmakterna. Är det verkligen inte intressant? Det förvånar mig, i synnerhet när det ändå är fråga om en moderat sjukvårdsminister. Från moderat håll får vi dagligen, nästan stundligen, höra hur nödvändigt det är att spara på olika offentliga utgifter. Jag kan inte dela den uppfattningen i alla lägen, men jag har den bestämda meningen att det i detta fall verkligen finns skäl att titta på frågan. Men sjukvårdsministern låter inte ens antyda att det skulle vara befogat.

Det har ganska nyligen sagts att det finns 300 onödiga läkemedel i vårt land. Jag kan tänka mig att ett antal av dem är sådana som skrivs ut på recept, och det gör i så fall hela denna fråga ännu mera besvärande. Men det finns inte antytt heller något om den sidan av saken i svaret. Där rekapituleras bara åtgärder som har vidtagits och som i sig nog kan sägas vara riktiga men som ingalunda angriper de problem jag tagit upp.

En annan sida av saken, som berörs i utredningen och som också jag pekat på i min interpellation, är det bristande förtroende för läkarnas ordinationer som man måste utläsa ur undersökningsresultatet. När människor i så stor utsträckning, efter läkarbesök och efter att ha fått läkemedel förskrivet, inte ens en gång öppnar förpackningarna måste man väl undra vad det beror på. Vad är anledningen till att människor i så stor utsträckning inte finner anledning att följa läkarnas ordination? Vore inte det problemet värt ett närmare studium? Detta är min andra konkreta fråga till sjukvårdsministern. Den första gällde besparingsmöjligheterna och den andra frågan, som ställdes i interpellationen men som inte har berörts i svaret, är alltså om det inte är allvarligt att man på detta område kan spåra ett bristande förtroende.

Det framgår också av utredningen att allmänheten i mindre grad syns kasta de läkemedel som inte är receptbelagda och som väl således oftast köps utan läkares ordination. Det är också ett ganska anmärkningsvärt förhållande, som skall läggas till den här problematiken. Ger inte det anledning till funderingar?

I stället för att konkret beröra de problem och frågeställningar som jag med anledning av utredningens resultat tagit upp i min interpellation och upprepat här väljer sjukvårdsministern att tala i allmänna ordalag och hänvisa till diverse, får jag kalla det formalia, bland dem allmänna läkarinstruktionen av år 1963. Den är väl i och för sig viktig och värd att hålla i minnet, men nog skall sjukvårdsministern vara klar över att innehållet i läkarinstruktionen av år 1963 inte är obekant, i varje fall inte för utredarna. Och framför allt tacklar inte läkarinstruktionen de problem som är aktuella i den här utredningen – inte alls.

Utredningen har kallats en förundersökning om oförbrukade läkemedel i hemmen, och den överlämnades till socialdepartementet i mitten av förra året. Sedan dess har utredarna uppvaktat sjukvårdsministern med förfrågan om hur ni tänkt att behandla deras synpunkter och förslag. De har inte fått något som helst besked. Därför har jag avslutat min interpellation med den mycket konkreta frågan: "Vilka åtgärder planeras från socialdepartementets sida med anledning av resultaten i undersökningen Oförbrukade läkemedel i hemmen?"

På det har sjukvårdsministern svarat följande, som jag skall be att få citera eftersom det är värt att upprepas i protokollet: "Med anledning av bl. a. denna kartläggning planerar socialstyrelsen enligt vad jag har inhämtat att i samråd med Apoteksbolaget AB och riksförsäkringsverket starta ett projekt som syftar till att begränsa mängden läkemedel som inte kommer till användning." Det var ju på sitt sätt ett svar. Jag skulle vilja säga att det i sin totala uppgivenhet underförstått ger ett klart besked: departementet och sjukvårdsministern tänker inte göra någonting med anledning av utredningen – inte någonting.

Det är märkligt, tycker jag, mot bakgrund av vad jag sagt och vad som framgår av utredningen. Jag vill citera en slutsats som görs i utredningen på s. 17: "Det är angeläget att de orsaker, som kan ligga bakom denna stora andel icke använda läkemedel närmare klagöres, dels genom en ytterligare bearbetning av det material, som denna delrapport är hämtad ur och dels genom ytterligare studier av olika faktorer som konsumtionsbehov – behandlingsorsak, sociala faktorer, sjukvårdens förskrivningsrutiner, behandlingsresultat och läkemedlens verkan och biverkan."

Men detta har tydligen inte sjukvårdsministern nappat på på något sätt. Jag får väl nu vända mig till budget- eller ekonomiministern – jag vet inte vem – och höra efter om någon av dem skulle kunna ha intresse av att åtminstone se på besparingsmöjligheterna, som bl. a. framgår av den återopade utredningen. Den moderata sjukvårdsministern tycks inte ha något sådant intresse.

Jag vill upplysa sjukvårdsministern om – ifall det inte är bekant – att vi här i riksdagen arbetar konkret och energiskt varje dag med att hitta besparingar i statens utgifter, även om det gäller mycket små belopp. Men här är det tydligen inte intressant att ifråns ansvarigt statsrådshåll i regeringen ens titta på möjligheterna. Jag noterar det med ett stort utropstecken.

Nog hade jag hoppats på – jag måste säga det – att den moderata sjukvårdsministern skulle ha några avsikter och ambitioner i fråga om att ta tag i och söka åtgärda dessa problem. Men så tycks inte vara fallet – jag konstaterade det förut, och jag upprepar det. I stället hänvisas till att socialstyrelsen planerar att tillsammans med Apoteksbolaget AB och riksförsäkringsverket starta ett projekt som syftar till att begränsa mängden läkemedel som inte kommer till användning. Jojo, det är verkligen "progressivt" så det förslår, i synnerhet när man vet att det f. n. görs kraftiga insatser för att banta socialstyrelsen. Jag har sett uppgifter om att flera hundra tjänster där skall bantas bort under den närmaste tiden. Jag har ingen

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

uppfattning om lämpligheten av det, men jag kan dra den slutsatsen att det knappast kan öka socialstyrelsens kapacitet och därmed möjligheter att ta sig an de här frågorna. Samtidigt har ju, sedan vi fick en borgerlig regering här i landet, antalet tjänster på departementen ökat så mycket mer. Jag vet inte hur det förhåller sig just på socialdepartementet, men jag misstänker att det också där har skett en ökning.

Om någonting verkligen skall göras åt det här problemet ligger ansvaret härför, som jag ser det, primärt hos sjukvårdsministern och socialdepartementet. Det är väl där de personella resurserna möjligen kan finnas. Jag är, mot bakgrund av vad jag sagt om bantningen av socialstyrelsen, tveksam när det gäller dess kapacitet att göra något åt det här problemet – jag tvivlar inte på viljan.

Sedan interpellationen väcktes för en månad sedan har mycket hänt på läkemedelsfronten. Det har kommit uppgifter av olika slag. Jag skall bara nämna en sak som ger de av mig aktualiserade problemen en särskild relief. I en nyligen utgiven bok redovisas en hel del remarkabla uppgifter.

I Dagens Nyheter den 3 december i år kan man läsa en ganska stor rubrik som lyder "Läkare anklagas i ny bok. Får 15 milj. per år i svarta pengar av medicinföretag." Jag skall inte på något sätt stanna för det som ligger bakom den rubriken. De uppgifter som kan dölja sig bakom den är ju nästan omöjliga att få bekräftade och har naturligt nog också dementerats av berörda organisationer och läkare. Däremot skall jag beröra en annan fråga som har tagits upp i den nämnda boken och som jag tycker att man inte kan blunda för i samband med diskussionen om den stora mängd läkemedel som skrivs ut utan att komma till användning.

Jag skall be att få citera en bit av Dagens Nyheters artikel den 3 december i år. Låt mig först säga att den bok som omnämns i artikeln och som jag skall återge vissa uppgifter ur är skriven av en journalist som heter Mats Nilsson. Han har kallat boken "Med alla medel – om medicinkommersen i Sverige".

"Han har funnit att var sjätte storaktieägare i de två börsnoterade läkemedelskoncerner som finns, Astra och Fortia (med bl a Pharmacia och Meda), är läkare eller nära anhöriga till läkare. Med storaktieägare menas då person som äger mer än 2 000 aktier.

35 läkare har, personligen eller genom sin familj, direkt ägarintresse genom mer än 500 aktier i Astra eller Fortia.

En jämförelse med annan industri visar:

12,5 proc av alla som äger minst 1 000 aktier i de börsnoterade svenska läkemedelsföretagen är läkare eller nära anhörig till läkare.

Motsvarande siffra i företaget KemaNobel AB, som inte sysslar med läkemedel, är bara 4,5 proc.

Läkarna är alltså starkt representerade som ägarintressenter i läkemedel-sindustrin."

Det sägs vidare i tidningsartikeln: "Men inte bara de enskilda läkarna. Även deras egna organisationer har köpt in sig med rejäla summor hos Astra och Fortia."

Jag drar inga direkta slutsatser av de förhållanden som här redovisats, men jag kan inte helt befria mig från att de måste tillmätas visst intresse i sammanhanget. Därför vill jag ställa en tredje konkret fråga till sjukvårdsministern: Oroar dessa uppgifter sjukvårdsministern på något sätt?

Kan dessa uppgifter möjligen bidra till att ni än en gång funderar över om inte socialdepartementet bör ta itu med problemet? Därmed skulle ju sjukvårdsministern kunna ta ett rejält ansvar för de här frågorna.

Anf. 24 ELLA JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet Holm för svaret. Det innehåller ju en del positiva förslag till åtgärder som förhoppningsvis på sikt bör kunna stävja en del av det missbruk som jag påtalat i min interpellation.

Det läkemedelsinformationsråd som inrättats och vars verksamhet statsrådet beskriver, har säkerligen en stor uppgift, särskilt då det gäller informationen ut till den enskilde individen. Det är väl bekant att vi svenskar använder mer medikamenter än som i många fall är nödvändigt, och enligt tidningsartiklar under den senaste tiden finns det ju hundratals olika läkemedel som vi inte behöver. En ökad medvetenhet om bl. a. olika medels biverkningar är verkligen av stor betydelse.

Statsrådet anser vidare att det vore lämpligt att socialstyrelsen, i samband med införande av högkostnadsskydd, utökade sin information till läkare med maning om återhållsamhet med förskrivning av stora mängder läkemedel. Varför har man inte tidigare utökat denna information? Inte kan väl en sådan åtgärd vara beroende av om vi har högkostnadsskydd eller ej. Socialstyrelsen har ju även möjlighet att stickprovsvis kontrollera läkarnas förskrivningsvanor. Och jag undrar: Hur ofta använder man sig av denna möjlighet? Vilka krav har man på journalföring, där varje förskrivning införs?

Att det är så gott som omöjligt för läkare att få klarhet i huruvida en patient tidigare hos en eller flera läkare fått läkemedel förskrivet anser jag helt klart.

I interpellationssvaret står även att socialstyrelsen inte bedömer missbruket som utbrett. Utbrett eller ej – det är svårt att säga var den gränsen går. Men nog måste det väl räcka med ett konstaterande att missbruk förekommer. Bl. a. intas ju alla de tabletter, som man på olika sätt lyckats få förskrivna hos skilda läkare, oftast helt ohämmat, vilket innebär en fara för patienten. Vidare används de av många i berusningssyfte tillsammans med sprit – en billigare berusning alltså än enbart med sprit. Även svart handel med tabletter förekommer. Således har vi ett missbruk som är nedbrytande både fysiskt och psykiskt och som dessutom ofta leder till självmord.

Nog är väl detta tillräckligt för att man med största allvar skall söka bearbeta problemen?

I Finland har man redan ett kontrollsystem som försvårar missbruket, och nog måste väl även vi i Sverige kunna finna ett användbart system, exempelvis någon form av registrering.

Ja, här finns verkligen mycket att vinna på varje åtgärd, både ekonomiskt

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

och humanitärt, och statsrådets slutord om att hon uppmärksamt följer dessa frågor och kommer att föreslå regeringen de åtgärder som kan behövas inom detta område skulle jag gärna vilja uppfatta som uttryck för en insikt om att någonting måste göras och även som ett löfte om ett kraftigt agerande framöver.

Anf. 25 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Det är ju faktiskt inte så att vi har försummat den utredning som gjordes i Uppsala. Det har, sedan den utredningen gjordes, hänt en hel del. Läkemedelsinformationsrådet har kommit till – det började sin verksamhet den 1 juli i år. Rådet har de uppgifter som jag redovisat i mitt svar. Det är självklart att det dröjer någon tid innan man märker effekten av en sådan här verksamhet, men jag är övertygad om att den kommer att visa sig.

Vidare har Apoteksbolagets Nämnd för Information och Statistik, ANIS, i oktober i år beslutat att inbjuda forskare att studera läkemedelsförskrivning och verklig konsumtion av läkemedel. Forskarna får alltså av ANIS ekonomiskt stöd. Detta har också skett sedan den här utredningen kom.

Dessutom tycker jag att det i och för sig inte är särskilt konstigt att socialstyrelsen gör vissa utredningar som eventuellt skulle ha kunnat ligga på departementet. Departementet och socialstyrelsen arbetar ju inte skilda från varandra, utan vi kommunicerar med varandra. Det är socialstyrelsens läkemedelsavdelning som skall göra detta, och den har icke drabbats av någon nedskärning vid omorganisationen av socialstyrelsen. Den har också nödvändig kompetens.

Socialdepartementet tillhör ingalunda de departement som har ökat sin personal sedan 1976. Tvärtom har antalet anställda minskat sedan den tiden, och vi har absolut ingen överkapacitet utan uppskattar verkligen att vi kan använda socialstyrelsen för sådana här utredningar.

Hans Alsén tog också upp en annan fråga som jag tycker är väsentlig i det här sammanhanget, nämligen varför människor betar sig som de gör när det gäller läkemedel. Jag har noga tagit del av länsläkarrapporten och har också vid ett flertal tillfällen kontaktat personer, verksamma med forskning på det här området inom sjukvården. Det framgår ganska klart av rapporten att en person kan gå till en läkare och få medicin utskrivnen, sedan köpa ut medicinen, men inte öppna förpackningen. Några veckor senare går han tillbaka till samma läkare och får precis samma medicin utskrivnen, köper den men öppnar fortfarande inte förpackningen. Sedan händer det att han byter läkare, och då inträffar samma sak igen. Han får sin medicin, som han köper ut, men inte använder. Detta kan upprepas många gånger.

Man undrar naturligtvis vad ett sådant irrationellt beteende beror på. Somliga säger att det beror på att läkarbesöken och medicinen kostar så litet, men jag tror inte att det är skälet, utan att det här i stället är ett uttryck för någon sorts misstroende, eller någon brist, i den svenska sjukvården. Den medicin som rekommenderas av veckotidningar eller av bekanta köper man nämligen ut, och den använder man dessutom.

Jag tror att det finns moment som vi har förbisett när vi har organiserat den svenska sjukvården från rationella och vetenskapliga utgångspunkter. Behandlingen skall ju vara grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet, som det heter i läkarinstruktionen, och det kan hända att det uttrycket har tolkats alltför snävt efter naturvetenskapliga principer. Jag sätter ett frågetecken för det. Har vi glömt bort, eller nonchalerat andra delar av vården, det som nu kallas omvårdnad och som kanske är svårare att definiera?

Men det räcker inte med att patienten rent sakligt vet att läkaren försöker nå det bästa möjliga behandlingsresultatet. Patienten måste också kunna hysa tillit till sin läkare på det känslomässiga planet. Jag tror att vi har stor nytta av den omvårdnadsforskning som nu växer fram, och jag förutser att man inom det området skall kunna bidra med viktiga fakta som har basal betydelse, särskilt inom det område som rör kontakter mellan patient, läkare och sjukvårdspersonal i övrigt. Det hänger också samman med den här frågan om läkemedelsförbrukning.

Det är alldeles klart att det tar tid innan man får tillräckligt underlag för detta, men jag tror att alla de vidtagna åtgärderna kommer att bidra till att vi får bättre kunskap och också kan hantera de här frågorna på ett vettigare sätt.

Anf. 26 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag måste konstatera – och jag tror att jag har gjort det i tidigare diskussioner med statsrådet Holm – att i den andra omgången, när viss provokation har skett, blir beskeden genast mycket intressantare och mycket värdefullare än de som ges i den formella svarsdelen. Jag är tacksam för de kompletterande synpunkterna. De visar ju på ett helt annat och, skulle jag vilja säga, mera positivt grepp i den här frågan, och det finns det anledning att hälsa med tillfredsställelse.

Men alltjämt har frågan om kostnadsaspekten lämnats obesvarad. Jag tycker att det är märkligt med hänsyn till att jag föreställer mig att man i de olika departementen – också i socialdepartementet – dagligen umgås med problemet att försöka begränsa kostnader på olika sätt.

Vad gäller detta med läkemedel kan det konstateras att man nu har höjt de avgifter som patienterna skall betala för genom recept tillhandahållna läkemedel. Det hade varit av intresse om man vid det tillfället också hade belyst möjligheten att begränsa utgifterna just genom att se till att det inte blir så mycket av oanvända läkemedel. Men om detta har statsrådet inte sagt någonting i sitt interpellationssvar och inte heller i sitt andra anförande här. Det vore intressant att få ett svar på det, men det kanske kommer vid nästa tillfälle.

Däremot tog statsrådet upp förtroendefrågan – dvs. förhållandet mellan läkare och patient. Det är ju ett svårt område, som rymmer många psykologiska delar. Det är viktigt att man verkligen tacklar det problemet. Det är möjligt att det kan ske på de vägar och i de former som har anvisats i interpellationssvaret.

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

Självfallet skall man kunna känna tillit till de organ som statsrådet hänvisar till. Men det är möjligt – och jag får väl dra den slutsatsen – att vi måste känna begränsad tillit till departementens möjligheter att göra insatser i de här sammanhangen och att vi i större utsträckning skall förlita oss på de statliga verken och myndigheterna. Jag har haft förmånen att under många år få uppleva en socialdemokratisk regering, under vilken man från departementshåll agerat kraftfullt i viktiga frågor. Men man får väl finna sig i att gradvis ställa om sig på den punkten och konstatera att viljan och kraften inte alls är desamma längre. I och för sig är det väl inte heller så underligt, om man funderar litet extra på det. Jag beklagar verkligen att det faktiskt är på det sättet.

Socialstyrelsens resurser när det gäller arbetet med sådana här frågor skall inte minskas. Ja, det är ett påstående som har gjorts här. Jag läste häromdagen att flera hundra tjänster skulle bort. Jag vet inte hur de skall disponeras, men jag har tagit fasta på att socialstyrelsen här verkligen skall få resurser, så att man kan gripa sig an de här frågorna. Jag förlitar mig på socialstyrelsen, men jag kommer – precis som statsrådet uttrycker sig i sitt interpellationssvar – att verkligen noga följa de här frågorna. Jag återkommer till detta i de former som gäller för riksdagsledamöterna.

Jag skall återge några rader ur en artikel som fanns i Aftonbladet för en kort tid sedan. Här talar man verkligen om hur vardagen kan se ut i det svenska samhället: Syskon låg döda en månad. I lägenheten fanns 400 burkar medicin. Vidare sägs det: Medicinerna har skrivits ut under en femårsperiod av ca 15 olika läkare. Av och en samma medicingrupp hittades 58 burkar, säger kriminalinspektör Åke Jonsson till Göteborgs-Posten. Det måste bli en annan ordning vad gäller förskrivning av mediciner. Det är bråttom. Det är problem som på olika sätt är akuta, och det krävs ett kraftfullt agerande.

Låt mig till slut notera att statsrådet på intet sätt berörde – eller kanske inte funnit anledning att beröra – min sista fråga. Jag upprepar den: Oroar på intet sätt det förhållande som har konstaterats i den bok som jag hänvisade till, nämligen att så många läkare och även läkarnas organisationer har direkta, betydande ägarintressen i läkemedelsföretagen? Finns det inget skäl att känna oro över det förhållandet och att fundera över det i detta sammanhang? Jag skulle med intresse ta del av ett svar.

Anf. 27 ELLA JOHNSON (c):

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan om vilka krav man ställer på läkarnas journalföring. Den måste väl betyda en hel del för kontrollen, inte minst när det gäller socialstyrelsens stickprovskontroller. Vissa krav måste man väl ställa på hur journalföringen skall se ut.

Hans Alsén tog upp ett exempel som han hämtat ur en tidning. Det är sådana saker som gör att man verkligen får upp ögonen för vad som händer. När jag talade med polisen i min hemkommun om detta fick jag reda på att man varje år får ta hand om 300 dödsfall och att man vid varje tillfälle måste ta reda på ungefär en kasse läkemedel. Det blir åtskilliga lådor per år som polisen får skicka till destruktion.

Det är klart att det är bra om man kan få ett förtroendefullt förhållande till sin läkare. Men för dessa människor, som av olika skäl jagar mediciner, spelar det inte så stor roll. Huvudsaken är att de får ett recept. Samhället självt bidrar i någon mån till en viss tillvänjning av bl. a. sömnmedel. Vi vet att patienter på våra institutioner ganska ofta erbjuds exempelvis sömnmedel utan att de frågar efter dessa medel.

Detta är sammantaget allvarliga frågor. Det blir inte alltid så stora rubriker som i detta fall. Vi har även alla de fall som inte kommer till polisens kännedom och som säkerligen kan vara lika illavarslande.

Anf. 28 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag har lyssnat intresserat på denna debatt, och jag delar den oro som Hans Alsén har givit uttryck för.

I en sådan här diskussion måste man enligt min mening ställa följande frågor: Vem är det som tjänar på läkemedelsförsäljningen? Vem är det som spekulerar i människors behov av läkemedel för att bemästra sjukdomar? Vem är det som tjänar på att det skrivs ut stora förpackningar? Vem är det som tjänar på att det finns möjligheter att köpa i stort sett hur mycket som helst? De undersökningar som finns på detta området belägger ju att det inte är fråga om små kvantiteter.

Den nu aktuella frågan har två led. Det ena gäller de ekonomiska aspekterna för samhället. Det andra ledet är att misshushållning med läkemedel är farligt. Det finns – med tanke på möjligheterna att få läkemedel och de stora ekonomiska intressen som ligger bakom försäljningen – risk för missbruk.

Läkemedelsindustrin är mycket lönsam. Den är också – omvänt i förhållande till industrier som producerar andra saker som vi konsumerar – mer lönsam i dåliga, hårdnande tider. Man säljer lättare läkemedel i hårdnande tider.

Hur mycket som säljs i vårt land vet vi inte. Försäljningssiffrorna är nämligen sekretessbelagda. Anledningen till detta är att man skall kunna skydda läkemedelsindustrin från insyn, eventuell kritik och en nedgång i försäljningen av ett visst läkemedel. En låg försäljningssiffra skulle kunna innebära dålig reklam för ett visst läkemedel och på så sätt ytterligare dra ned försäljningssiffrorna för detta läkemedel. Vi har alltså inte någon möjlighet att ta reda på hur mycket läkemedel som försäljs i vårt land.

Läkemedelsföretagen, precis som andra vinstdrivande företag, är förstuds helt inriktade på profit. Och den forskning som bedrivs har inte i första hand till syfte att skapa ett bra läkemedel eller tillgodose viktiga mänskliga behov, utan företagen är inriktade på att producera läkemedel som går att sälja.

För en tid sedan var jag tillsammans med socialutskottet på ett studiebesök på Astra. Vi fick där ta del av företagets verksamhetsberättelse för 1979. Där erkänner Astra helt öppet att dess verksamhet är mycket lönsam. Det sägs:

”Verksamhetsåret 1979 innebar för Astra en fortsatt god och lönsam tillväxt. Försäljningen för i koncernen kvarvarande verksamheter ökade 17

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

procent och resultatet 24 procent.”

Inom bolaget är man naturligtvis glad över att man har kunnat öka sin försäljning. Företaget är också ute efter att ytterligare stärka konkurrenskraften. Det heter bl. a.:

”En god och uthållig lönsamhet är en viktig förutsättning för att företagen på lång sikt skall kunna attrahera det riskkapital som är nödvändigt för forsknings- och marknads-satsningar. — — — Astra har efter svenska förhållanden god lönsamhet. I ett internationellt sammanhang är dock Astras lönsamhet lägre än den hos de mycket stora företag med vilka vi konkurrerar. Bland annat av denna anledning vill vi ytterligare förbättra vår lönsamhet.”

Detta visar ju någonting som man direkt kan koppla ihop med Hans Alséns fråga. Men jag tycker inte att svaret som Elisabet Holm har gett vittnar om att man på allvar tänker ta itu med försäljningen av läkemedel och med det sätt på vilket den sker.

Vänsterpartiet kommunisterna har i många år krävt en annan inriktning av läkemedelsindustrin. Vi har krävt att hela läkemedelsindustrin skall förstatligas. Vi menar att det är riktigt att samhället har kontroll och insyn både när det gäller läkemedelsforskning och när det gäller försäljning av olika läkemedel, och att man på ett helt annat sätt skall kunna följa ökningen av läkemedelsförsäljningen. Det skall bli intressant att höra om Elisabet Holm i den kommande debatten kan kommentera litet av det jag sagt.

Anf. 29 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att komma med några små reflexioner med anledning av denna debatt.

När man tidigare skrev recept gjorde man i stor utsträckning egna kompositioner. Då kunde man också skriva ut individuella mängder av varje komposition, ungefär så som man tänkte att patienten skulle behöva. Nu för tiden har verksamheten på apoteken alltmer gått över till försäljning av färdiga industriella preparat, och de förekommer i förpackningar med olika styrkor och med olika mängder. Vi slår alltså inte längre in tabletter i strutar, som man kunde göra förr.

När man nu skall skriva recept, hur gör man då när det gäller mängderna? Jo, om man skriver ut små mängder innebär det att man måste kalla tillbaka patienten för tätare återbesök. Om man skriver ut större mängder kan man lägga längre avstånd mellan återbesöken. Det är klart att man kan tillämpa den metoden – vilket man naturligtvis gör i många fall – att man skriver ut en måttlig mängd och itererar receptet, varigenom patienten själv kan gå och köpa ut samma sak flera gånger när den första burken eller förpackningen har tagit slut.

Varför tar människor *inte* medicin? Det har här talats om bristande förtroende, och det finns mycket psykologi i detta. Någon har sagt att tabletten är det sakrament som patienten intar tre gånger om dagen för att påminna sig vad läkaren sagt. Det kanske är en tolkning av varför man *tar* medicin. Att man inte tar medicinen när man har köpt ut den har jag väldigt

svårt att förstå. Det är ett mycket irrationellt beteende – och det är inte alltid lätt att komma med rationella förklaringar till eller botemedel mot irrationella beteenden.

Jag frågade mig när jag lyssnade till Hans Alsén och Ella Johnsson, hur de vill hindra patienten att gå till flera läkare eller att få medicin utskrivna av flera läkare. Jag ser ingen väg att gå fram på här. Det som har nämnts tidigare och som har förts på tal här i debatten är registrering av individuella inköp. Det innebär alltså att man utöver att skriva födelsedata på receptblanketten också skulle lägga till personnumret. Det skulle finnas ett centralt dataregister där alla människors medicinförbrukning gick in och där möjligen några stoppsignaler hos riks försäkringsverket i Sundsvall eller någon annanstans skulle blinka rött när vederbörande antingen får samma medicin två gånger från olika läkare eller får mediciner med verkningar som inte passar ihop.

Det är klart att man skulle kunna införa en registrering, men det är någonting som man från integritetssynpunkt har velat avstå ifrån, i varje fall t. v. Många tycker att detta är en typ av registrering av människor som man ogärna vill ge sig in på. Det ligger också precis i linje med frågan om registrering av alkoholin köp, vilket man också har värjt sig emot.

Att människor går till många läkare kan också beror på att ju äldre man blir, desto flera olika krämpor får man, och bor man i en trakt där det finns tillgång till specialister, är det möjligt att man söker olika specialister för olika krämpor.

Frågar då inte doktorer vilka läkemedel patienterna fått tidigare? Jo, naturligtvis gör de det. Men det är också klart att patienterna inte alltid vet vilka mediciner de har. Jag har många gånger tillämpat metoden att be patienten att vid nästa besök ha med sig en påse med alla sina burkar, och sedan har vi sorterat upp de burkarna och jag har talat om för patienten vilka mediciner han eventuellt kan upphöra med.

Ella Johnsson frågade om man inte kunde få en ökad kontroll via läkarnas journalföring. Jag tror man kan säga att det den vägen inte finns mycket att hämta kontrollmässigt. Det som läkare skriver i sina journaler är nämligen just sådana uppgifter som kan noteras med siffror. Dit hör uppgifterna om laboratorieprover, och dit hör också recept på läkemedel.

Till sist, herr talman, vill jag anknyta till det Ella Johnsson sade om att polisen i samband med dödsfall hade funnit mycket läkemedel i badrumsskåp och garderober. En del av detta kan naturligtvis hänföras till missbruk, men i många fall rör det sig om äldre människor som haft flera sjukdomar och som därför har fått flera olika mediciner. Säkert har vi alla gamla mediciner i badrumsskåpet. Häromdagen gjorde jag en razzia i mitt, och naturligtvis fanns det också där medicinförpackningar som var för gamla. Jag tror att man skulle vinna på att ersätta den formulering som nu finns på förpackningarna, "Hållbart till --", med formuleringen "Medicin som inte har använts före den --- bör återlämnas till apoteket".

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

Anf. 30 HANS ALSÉN (s) replik:

Herr talman! Eftersom vi inte har den sakkunskap som Gunnar Biörck representerar är det värdefullt att han tar tillfället i akt och meddelar oss sina synpunkter från den rika erfarenhet han har som läkare. Men jag måste ändå säga att jag i det här fallet tilltror också utredarna en betydande sakkunskap. Det är med utgångspunkt från utredningen jag har ställt mina frågor, och jag har efterlyst svar på de frågorna.

Gunnar Biörck pekar på integritetsproblemet i samband med en registrering för att undvika att människor går till flera läkare och den vägen skaffar sig ett betydande lager av läkemedel. Naturligtvis finns det här ett integritetsproblem – det är vi alla på det klara med. Men det får inte hindra oss från att söka finna lösningar. Det är sådana jag har efterlyst, och jag har frågat om inte departementet och departementschefen känner ett ansvar i det avseendet.

Gunnar Biörck säger också att de äldre människorna har så många fler krämpor än andra, och därför kan man räkna med att de också har fler mediciner. Men av utredningen framgår – jag tycker det är viktigt att notera detta – att äldre människor i betydligt större utsträckning än yngre förbrukar sina mediciner. Det är framför allt de yngre som har de stora reserverna av oförbrukade läkemedel – i vissa fall återlämnas de till apoteket, i andra inte. Jag tycker det är viktigt att göra det här påpekandet, för av Gunnar Biörcks anförande kan man få intrycket att det framför allt är de äldre människorna som har stora mängder oförbrukade läkemedel, och så är det alltså inte enligt utredningen.

Anf. 31 ELLA JOHNSSON (c) replik:

Herr talman! Det gäller journalföringen. Jag blev litet förvånad över svaret. Jag trodde att läkarna noggrant antecknade vilka mediciner som förskrivits – antal och datum.

Något recept på hur vi skall kunna komma till rätta med missbruket och möjligheterna att få ut för mycket medicin har jag väl inte. Datan har nämnts, men jag är nog inte den som i första hand vill förorda datan i det här sammanhanget.

Man kunde väl tillhålla läkarna att skriva ut mindre doser. Jag har sett utredningen om Halmstadsfallet. Man skrev ju ut 5 burkar à 100 tabletter, 3 burkar à 100 tabletter och 1 burk à 250 tabletter om vartannat. Det skulle ju vara möjligt att skriva ut mindre doser.

Hur skulle det vara med ett medicinkort, så att man inte kunde köpa medicin någonstans utan att visa upp detta kort, där det varje gång skulle föras in vad som tas ut samt datum för uttaget. Det är kanske för enkelt att genomföra någonting sådant, jag vet inte.

Anf. 32 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) replik:

Herr talman! Ella Johnsson måste ha missförstått mig. Jag sade ju direkt att jag tror att uppgifter om mediciner är mycket väl bokförda i läkarjournalerna. Beträffande medicinkort där alla mediciner som vederbörande tar

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

skulle vara uppförda, är jag litet tveksam, men det är klart att saken kan diskuteras.

När det gäller Hans Alséns anförande har jag inte mycket att tillägga. De äldre har tydligen mer förtroende för sina doktorer och tar sina mediciner, medan de yngre kanske har mindre förtroende. Jag har inte någon psykologisk förklaring till hands på varför det förhåller sig på detta sätt. Det är väl möjligt att de yngre tillfrisknar av sig själva. De har akuta sjukdomar som nästan hinner gå över, innan vederbörande börjar ta medicinen, medan de äldre däremot står på en kronisk medicinering, som gör att de tar sina mediciner vilkas rester polisen också kan finna i badrumsskåpen, när vederbörandes tid är ute.

Anf. 33 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag glömde svara på Hans Alséns sista fråga – jag glömde faktiskt detta.

Hans Alsén frågade om det förhållandet att så många läkare har aktier i läkemedelsindustrin inte oroar. Den här boken kom häromdagen, och jag har inte haft tid att noggrannare studera den. Däremot har jag läst artikeln i Dagens Nyheter. Man kan naturligtvis i första hand fråga sig hur många läkare som har aktier i läkemedelsindustrin. Jag tror att sex läkare var namngivna i Dagens Nyheter artikel, och det är ju inte särskilt många, eftersom vi har 16 000 läkare här i Sverige. I första hand måste vi ta reda på hur många det verkligen är som har aktier i läkemedelsindustrin, innan vi verkligen kan bedöma, om det finns anledning att oroa sig. Vi skall naturligtvis studera frågan noggrant, eftersom det här tillhör de saker som det är viktigt att följa upp.

Inga Lantz undrade vem som tjänar på de stora förpackningarna. Ja, hittills är det väl faktiskt patienten som gjort det. Det har ju funnits ett högkostnadsskydd vid inköp av läkemedel. Gränsen var satt till 25 kr. Vad som kostade mer fick man alltså gratis. Det har legat i patientens intresse att doktorn skrivit ut stora doser och flera förpackningar. Detta har självfallet inte varit särskilt bra. Med det nya förslaget till högkostnadsskydd vid förskrivning av läkemedel blir situationen en annan. Då får vi dels ett högkostnadsskydd, som visserligen kommer att ligga högre än 25 kr., dels får vi kostnadsfrihet, som inträder efter 15 läkemedelsinköp eller besök hos läkare. Doktorn behöver alltså inte skriva ut medicin för lång tid i förväg för att patienterna skall slippa komma tillbaka för att få nytt recept och därigenom åsamkas ökade kostnader. Jag tror alltså att det här systemet kan motverka förskrivning av för mycket läkemedel. Vi känner faktiskt till det totala antalet recept som skrivs ut här i landet, och det är ganska stort. Det beräknas att 40 miljoner recept skrivs ut varje år. Men det är inte alls detsamma som att vi vet hur mycket läkemedel som konsumeras. Men samtidigt som vi vet att det skrivs ut 40 miljoner recept kan man från Apoteksbolaget omvittna att läkemedelsförsäljningen minskar, och det ganska rejält. Apoteksbolaget måste nu söka andra vägar för att hålla uppe sina inkomster, man säljer numera väldigt mycket mer av typen kosmetika,

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

förband och andra sådana saker. Det här kan också vara av visst intresse att veta.

Kontrollen över apoteken och över läkemedelsförskrivningen utövas av socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Dess läkemedelsinspektörer inspekterar apoteken och även förskrivningen av läkemedel. De gör också ibland särskilda receptkontroller. Länsläkarna inspekterar apoteken inom länen och granskar därvid särskilt om någon missbrukat sin rätt att skriva ut läkemedel. Vid behov av åtgärder i sådana här frågor har apoteken också möjlighet att vända sig direkt till socialstyrelsen.

Vi har tidigare talat om socialstyrelsens omorganisation, och här kommer avvecklingen av länsläkarorganisationen in. I propositionen 1979/80:6 föreslås bl. a. att apotekstillsynen i fortsättningen skall inordnas i det framtida statliga tillsynsarbetet, som skall åligga fyra särskilda tillsynsläkare.

Den organisationskommitté som har arbetat med detaljutformningen av socialstyrelsens nya organisation har i dagarna överlämnat sitt organisationsförslag till socialdepartementet. Kommittén har föreslagit att en av de nämnda tillsynsläkarna placeras vid socialstyrelsens läkemedelsavdelning med uppgift att följa läkemedelsförskrivningen i landet. Det här är alltså en fråga som vi bevakar noga och ingalunda nonchalerar. Och åtgärder är vidtagna, som jag tror kommer att påverka det hela i positiv riktning.

Men det är också viktigt att vi i den här debatten har klart för oss att det inte bara beror på överförskrivning och dubbellförskrivning att läkemedel blir över och återlämnas till apoteken. Det finns också vad man kanske skulle kunna kalla legala orsaker till att vissa läkemedel inte används, och det har bl. a. Gunnar Biörck talat om, så det behöver jag inte upprepa.

Anf. 34 HANS ALSÉN (s) replik:

Herr talman! Statsrådet Holm säger att hon glömde att svara på min tredje fråga, den om hon kände oro inför förhållandet att läkare i det här landet i betydande utsträckning har aktier i läkemedelsföretag.

Jag tycker det är mänskligt att glömma, och det sägs att det är gudomligt att förlåta. Jag förlåter alltså gärna, i synnerhet när statsrådet nu har kommit tillbaka och svarat på min fråga. Jag förstod svaret så, att statsrådet inte kände någon direkt oro men i Dagens Nyheter hade uppmärksammat problemen och avsåg att skaffa sig närmare kännedom om förhållandena genom studier av den nämnda boken. Jag förmodar att statsrådet också är beredd att gå vidare. Det är möjligt att boken inte innehåller hela sanningen på det här området, och det är väl sanningen vi är ute efter i sammanhanget.

Jag har inte velat dra någon slutsats av de pressreferat jag har tagit del av, men jag har i varje fall känt oro över vad som där har uppgivits. Man skall nämligen inte nöja sig med att se uppgifterna som står i Dagens Nyheter som en fråga om kvantitet, dvs. antalet läkare. De namngivna läkarna var läkare i en mycket speciell position, läkare som sitter i en tjänsteställning som gör att de helt enkelt är strategiskt placerade i sammanhanget. Det skall man vara

medveten om. De namngivna är som sagt inte intressanta att mäta bara i kvantitet utan också i kvalitet, om uttrycket tillåtes. Det hoppas jag statsrådet kommer att göra.

Jag tror att denna debatt, som blev betydligt längre än vad jag hade väntat mig, har ett värde i sig. Även om jag tyvärr måste konstatera att statsrådet och departementet inte är beredda att ta några rejäla tag i denna fråga, har statsrådet ändå klargjort att hon förlitar sig på socialstyrelsen och andra myndigheter. Jag får väl göra detsamma, och jag skall försöka följa denna fråga, som onekligen är komplicerad och som har många bottnar.

Jag ber att få tacka statsrådet och de ledamöter som har deltagit i debatten för i dag. Jag tvingas lämna kammaren på grund av andra uppgifter.

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

Anf. 35 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja replikera Elisabet Holm som säger att det nya systemet som regeringen har föreslagit i besparingssyfte, det s. k. högkostnadsskyddet, kommer att få positiva effekter för patienterna. Jag tror inte alls det. Det kommer att bli dubbelt så dyrt att gå till läkare och det kommer också att bli dyrare att inhandla läkemedel. Högkostnadsskyddet, dvs. kostnadsfrihet efter 15 inköp eller 15 läkarbesök, kommer i praktiken väldigt få människor att kunna använda sig av.

Elisabet Holm sade vidare att det är patienterna som de facto tjänar mest på de stora förpackningarna. Men jag tycker att det måste vara fel att man får större förpackningar än vad man behöver. De uppgifter som vi tidigare här i debatten har fått från Hans Alsén tyder på att det är mycket medicin som aldrig kommer till användning men som å andra sidan kan missbrukas på ett farligt sätt.

Inom vpk har vi en annan inställning när det gäller både läkarvård och läkemedel. Vi menar att både läkarvård och läkemedel i princip skall vara kostnadsfria. Då kommer man förstås i ett helt annat läge. Då kommer det heller inte att skrivas ut mer läkemedel än vad patienten behöver – dessutom skriver man ut medicin vars verkan man bättre kan kontrollera.

Anf. 36 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Problemet med överkonsumtion och överförskrivning av läkemedel är onekligen allvarligt, både ekonomiskt, medicinskt och mänskligt. Det innebär ett slöseri med resurser. Problemet med underkonsumtion, dvs. att man inte tar de läkemedel som man har fått, är också ett problem, kanske framför allt medicinskt. Men det är inga nya problem. Det är sådant som vi har känt till länge – även innan de här undersökningarna i Uppsala gjordes. Jag blev litet förvånad när jag hörde Hans Alsén tala om att man förr i världen, när det var socialdemokratisk regering, förväntade sig att den skulle ingripa med sådan kraft i olika frågor, för vad den har gjort åt dessa problem vet sannerligen inte jag. Det är problem som har utvecklats under lång tid och som alltså inte har uppkommit efter 1976.

Nu har Hans Alsén i många avseenden gjort det bekvämt för sig här i dag. Han har nöjt sig med att ställa en massa frågor men inte sagt något om vad

133

*Om åtgärder mot
misshushållning
med läkemedel*

han själv tycker. Det är klart att statsråd skall svara på frågor, men det är ju inte förbjudet för en riksdagsman som tar upp ett allvarligt problem att ge åtminstone en antydning om vad han själv skulle göra åt det om han hade möjlighet. Dessutom har Hans Alsén nu gått härifrån. Han hade tydligen något viktigare att göra än att vara med i den debatt som han själv har dragit i gång. Det tycker jag också är beklagligt. Men jag förmodar som sagt att det var något som var viktigare än den här debatten som gjorde att Hans Alsén har gått härifrån:

Hans Alsén talade vidare om att han inte har någon mening i frågan om det var bra att banta socialstyrelsen med drygt 300 tjänster. Det var litet märkligt eftersom han, förmodar jag, själv var med här i riksdagen och beslöt om denna nedbantning. Jag vet inte om man skulle tolka hans inlägg så, att han ville ha fler tjänster till läkemedelsavdelningen. – De flesta vet ju att problemet för läkemedelsavdelningen är att man inte kan besätta de tjänster som redan finns där.

Sedan nämnde Hans Alsén också i allmänna ordalag att det var av ett visst intresse att det finns läkare som är aktieägare i läkemedelsindustrin. Jag håller med om att det är av visst intresse – ja, att det är tveksamt, om läkare i ledande ställning skall ha ett sådant aktieinnehav – men det kan ju inte anges som en förklaring till den höga läkemedelsförskrivningen, eftersom det enligt tidningsartikeln bara handlar om några tiotal läkare som är sådana stora aktieägare.

Men mer intressant vore att diskutera vilka åtgärder man skall vidta för att komma till rätta med de problem som tas upp i interpellationerna. En åtgärd som alla kan sluta upp omkring – och där man därför bara kan behöva diskutera hur den praktiskt skall utformas – är bättre information, både till läkarna och till patienterna. Den åtgärden är alla för.

Sedan finns det också en del åtgärder som är mer kontroversiella men som också möjligen skulle kunna vara litet mer verksamma. Det hade varit intressant att få diskutera dem här i dag.

Den första frågan är: Hur skall man få människor att hålla sig till *en* läkare, så att den läkaren kan få en viss överblick över hur mycket läkemedel patienten får? Det handlar alltså om kontinuitet i sjukvården. Det är alla för – riksdagen har beslutat det –, men frågan är hur långt man vill gå. Är man beredd att säga att man skall hålla sig till en läkare – en allmänläkare – och att acceptera att andra läkare som man går till inte skall kunna skriva ut läkemedel utan att först ta kontakt med patientens husläkare? Är man beredd att gå så långt, kan vi få en kontroll över den stora förskrivningen. Det hade därför varit intressant att få höra Hans Alséns synpunkt på den frågan, om han hade varit kvar här.

Den andra frågan gäller, som vi alla vet, att en stor del av det här problemet beror på att alltför stora doser skrivs ut. Det framgick också av den undersökning som Hans Alsén refererade. Vi vet också att problemet hör samman med hur läkemedelsrabatten är konstruerad. Patienten har intresse av att få läkaren att skriva ut stora doser. Frågan är då: Är man beredd att begränsa den möjligheten, t. ex. genom att maximera den dos som läkaren

får skriva ut? Det blir då dyrare för patienten, men det blir sannolikt billigare för samhället, eftersom det inte blir så mycket läkemedel i oöppnade förpackningar som kastas bort.

Den tredje frågan är: Är man beredd att begränsa rätten för läkare att skriva ut flera läkemedel på samma recept? Det blir sannolikt också dyrare för patienten, i varje fall för den som har låg läkemedelsförbrukning och inte kommer upp till taket för högkostnadsskyddet, men det blir en verksam åtgärd mot överförskrivning av läkemedel. Frågan är dock kontroversiell. Det fordras att man är beredd till en sådan åtgärd. Det hade varit intressant att få höra Hans Alséns åsikt även på den punkten.

Den fjärde frågan, som också är kontroversiell, är frågan om registrering-
en. Där sade Hans Alsén litet allmänt att det är klart att integritetsproblemen finns men att de inte får stå i vägen för en lösning av problemet. Det finns försök gjorda. Det vore intressant att få veta om riksdagen är redo att se positivt på möjligheten att gå vidare och att också registrera patienternas läkemedelsinköp. För min egen del vill jag gärna säga att jag tycker det vore bättre om man kunde avstå från det och i första hand införa ett husläkarsystem, där varje läkare har kontroll på vilka läkemedel hans eller hennes patienter får.

7 § Svar på fråga 1980/81:146 om förutsättningarna för asyl i Sverige

Anf. 37 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig om jag anser att personer med vissa i frågan redovisade politiska skäl skall beredas fristad i Sverige eller inte.

Alexander Chrisopoulos har refererat till ett asylärende rörande en person från Chile. Enligt uppgift skall ärendet ha behandlats av invandrarverket, som skall ha beslutat att personen skall utvisas ur Sverige. De politiska skälen ansågs nämligen inte vara tillräckligt starka.

Jag vill till en början erinra om att jag inte i detta sammanhang kan kommentera sådana beslut som har fattats av invandrarverket. Givetvis varken kan eller vill jag heller här föregripa ett eventuellt regeringsbeslut i ärendet. För att kunna göra en riktig och fullständig bedömning av ett enskilt asylärende måste jag ha tillgång till samtliga handlingar i ärendet. Jag kan emellertid försäkra Alexander Chrisopoulos att regeringen mot bakgrund av utvecklingen i Chile gör en mycket noggrann prövning av de politiska skäl som i de enskilda ärendena anförs mot att återvända till Chile. Beslut om avlägsnande meddelas givetvis inte i fall där det kan finnas risk för att sökanden på grund av politisk, facklig eller liknande verksamhet skulle kunna råka illa ut i hemlandet.

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om förutsättningar
för asyl i
Sverige*

Fredagen den
5 december 1980

*Om förutsättningar
för asyl i
Sverige*

Anf. 38 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret. Invandrarverket har helt nyligen beslutat att en person som åberopat politiska skäl, som jag kommer att redovisa, skall utvisas ur Sverige. Motiveringen till beslutet var att skälen inte var tillräckligt starka. Sanningshalten däremot sattes inte i fråga.

A kommer från Chile och har varit politiskt aktiv sedan 1967. A deltog i politiska demonstrationer för Allende och har distribuerat propagandamaterial för ett vänsterparti.

Efter kuppen har A:s politiska verksamhet främst varit inriktad på efterforskningar efter försvunna personer. A har utfört detta arbete tillsammans med en grupp på omkring tio personer. A har också spritt juntafientliga flygblad genom att nattetid sätta upp dem på husväggar.

A blev avskedad från sitt arbete 1976 därför att man misstänker att han varit ansvarig för juntafientliga flygblad på arbetsplatsen.

A har efter avskedandet haft en verkstad. Denna fungerade som träffpunkt för gruppen som arbetade med försvunna och som distributionscentral för juntafientliga flygblad.

Sista året före flykten till Sverige arresterades A tre gånger av militär eller karabinjärer och utsattes även för en husrannsakan på grund av misstanken att han sysslade med propaganda mot regimen.

Vid två av arresteringarna misshandlades A svårt för att han skulle röja namn på kamrater. A:s föräldrar har av militären hotats med att A skulle försvinna om de ej berättade sanningen om A:s politiska aktivitet.

Särskild vikt måste fästas vid det förhållandet att vederbörande arresterades tre gånger av politiska skäl under det sista året före flykten till Sverige, att han vid två av dessa tillfällen blev svårt misshandlad och att polisen när den genomförde husrannsakan hos hans föräldrar hotade med att han skulle försvinna om de ej berättade sanningen om hans politiska aktiviteter.

Vårt parti har den bestämda uppfattningen att en person som kan åberopa sådana skäl och där sanningshalten i berättelsen inte ifrågasättes omedelbart borde få politisk asyl.

Nu säger invandrarministern att hon inte är beredd att diskutera fallet, för hon vill inte föregripa ett eventuellt regeringsbeslut i ärendet. Men hon säger också att regeringen mot bakgrund av utvecklingen i Chile gör en mycket noggrann prövning av de politiska skälen och att beslut om avlägsnande givetvis inte meddelas i fall där det kan finnas risk för att sökanden på grund av politisk, facklig eller liknande verksamhet skulle kunna råka illa ut i hemlandet. Det uttalandet kan jag i alla fall uppfatta som positivt.

8 § Svar på fråga 1980/81:147 om förutsättningarna för uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

Anf. 39 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig om jag är beredd att medverka till att det ges möjlighet att vid starka humanitära skäl ge tillstånd för återresa till Sverige när det gäller personer som väntar på sitt första uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige.

Enligt gällande regler kan återresettillstånd till Sverige inte beviljas en utlänning som saknar uppehållstillstånd här. Den som har ansökt om uppehållstillstånd efter inresan i Sverige kan därför inte i förväg få tillstånd att återvända hit så länge ansökningen om uppehållstillstånd prövas.

En utlänning som befinner sig i den angivna situationen riskerar enligt gällande regler att bli avvisad i samband med den nya inresan. I avvsningsärendet kommer givetvis de omständigheter som då åberopas – bl. a. det förhållandet att det finns en aktuell ansökan om uppehållstillstånd – att beaktas. Några absoluta garantier för att han eller hon inte avvisas kan emellertid inte ges.

Jag skulle vilja råda den utlänning, som anser sig ha mycket starka humanitära skäl att tillfälligt lämna Sverige innan frågan om uppehållstillstånd har avgjorts, att före utresan ta kontakt med invandrarverket och begära att verket prövar ansökningen om uppehållstillstånd med förtur.

Jag anser däremot att det inte finns skäl att ändra nu gällande regler om återresettillstånd.

Om förutsättningarna för uppehållstillstånd och arbetstillstånd i Sverige

Anf. 40 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern också för detta svar. Vad det handlar om är personer som väntar på att deras ansökan om politisk asyl eller om uppehålls- och arbetstillstånd skall behandlas av myndigheterna. Under väntetiden, som är mycket lång – ända upp till två år – kan utlänningen inte under några förhållanden lämna Sverige. Inte ens vid mycket starka humanitära skäl, t. ex. önskan att närvara vid nära anhörigs begravning utanför Sverige, finns det nu möjligheter att erhålla tillstånd för återresa till Sverige.

En politisk flykting som väntar på att få svar på sin ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd kan alltså inte närvara exempelvis vid sin systems begravning i England. Vi menar från vänsterpartiet kommunisternas sida att det borde finnas möjligheter till dispens, som garanterar vederbörandes återresa till landet när så starka humanitära skäl föreligger. Jag hade hoppats på ett mera positivt svar på min fråga, i synnerhet som åtgärder för att tillgodose det behov som det gäller inte skulle belasta statskassan med några extra utgifter.

Nu säger statsrådet så här:

”Jag skulle vilja råda den utlänning, som anser sig ha mycket starka humanitära skäl att tillfälligt lämna Sverige innan frågan om uppehållstillstånd har avgjorts, att före utresan ta kontakt med invandrarverket och

*Om sparplanens
effekter på invand-
rarpolitiken*

begära att verket prövar ansökningen om uppehållstillstånd med förtur.”

Vidare säger statsrådet:

”Jag anser däremot att det inte finns skäl att ändra nu gällande regler om återresettillstånd.”

Detta föranleder mig att omedelbart ställa två frågor. För det första: Hur kan det vara möjligt att praktiskt genomföra detta, dvs. att ansöka hos invandrarverket om förtur för prövningen av tillståndet när exempelvis omedelbart behov av en resa för besök till en sjukbädd eller dödsbädd föreligger? Det finns inga praktiska möjligheter att följa det råd som invandrarministern ger.

För det andra: Vad finns det för skäl till att invandrarministern inte är beredd att ändra nuvarande regler, så att hänsyn kan tas till de starka humanitära skäl som ibland föreligger?

Anf. 41 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det är en rätt kinkig fråga som Alexander Chrisopoulos tar upp. Jag är medveten om att det för enskilda personer kan framstå som orimligt att inte kunna få tillstånd för återresa när alldeles speciella skäl föreligger. Det var också därför som jag hänvisade till den möjlighet som finns att hos invandrarverket hemställa om ett snabbt besked. Jag menar faktiskt att det är möjligt att göra så. Jag tror att invandrarverket är berett att beakta starka skäl som kan åberopas för att det med förtur skall pröva en ansökan som ligger vilande.

Det stora problemet är att vi har för långa väntetider – jag vill gärna erkänna det. F. n. lägger vi också ner mest arbete på att förkorta väntetiderna totalt.

Självklart hjälper inte detta i de fall som Alexander Chrisopoulos åberopade, där det gäller mycket snabba beslut. Där måste det ändå alltid vara fråga om den förtur som invandrarverket i så fall kan ge.

Jag är inte beredd att nu förorda generella lagliga möjligheter till återresettillstånd utan föregående prövning. Däremot finns möjligheter till detta efter prövning. Jag tror att vi måste ha den starka restriktivitet som invandrarverkets prövning av själva sakfrågan innebär.

**9 § Svar på interpellation 1980/81:39 om sparplanens effekter på
invandrarpolitiken**

Anf. 42 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig om jag är beredd att redovisa den samlade effekt som regeringens sparplan får för invandrarna och invandrarpolitiken och om jag anser det vara möjligt att föra en konstruktiv invandrapolitik och förverkliga de av riksdagen beslutade målen för invandrapolitiken med den ekonomiska politik som sparplanen är ett uttryck för.

De frågor som Alexander Chrisopoulos har ställt är mycket allmänna till

sin karaktär och berör i stor utsträckning den ekonomiska politiken som sådan. Jag skall försöka begränsa mitt svar till den verksamhet jag har ansvar för i egenskap av invandrarminister.

I besparingspropositionen betonas att det är särskilt viktigt att i ett åtstramningsläge upprätthålla en socialt medveten fördelningspolitik. En utgångspunkt för regeringens spararbete har därför varit att se till att de mest utsatta grupperna skyddas. När det gäller vissa grupper görs inga ingrepp alls vad gäller specialinriktade besparingsförslag. Invandrarna hör till dessa grupper. Av det hundratal besparingsprojekt som redovisas i besparingspropositionen påverkar inte ett enda projekt de särskilda insatserna för invandrare. Det gäller såväl arbetsmarknadsdepartementets område som utbildnings- och socialdepartementens områden. I vissa fall har uttryckliga undantag gjorts i samband med generella ingrepp. Ett exempel är att den av utbildningsministern föreslagna begränsningen av statsbidraget till den kommunala vuxenutbildningen inte gäller grundutbildningen för vuxna, dvs. den utbildning som är avsedd för vuxna som saknar grundläggande kunskaper i läsning och skrivning, och i vilken uppåt 80 % av deltagarna är invandrare. Ett annat exempel är att den föreslagna besparingen av stödet till organisationstidskrifter inte omfattar stödet till tidningar och tidskrifter på andra språk än svenska, dvs. invandrarnas egna tidningar. Fler exempel finns.

De särskilda statliga åtgärderna för invandrare som bor i Sverige är betydande och vittnar om en hög ambitionsnivå inom invandrapolitiken. Inom social-, utbildnings- och arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområden uppgår kostnaderna för dessa till ett belopp i storleksordningen 800 milj. kr., varav merparten avser särskilda utbildningsinsatser. En stor del av dessa åtgärder har utvecklats på grundval av de år 1975 av riksdagen fastställda riktlinjerna för invandrar- och minoritetspolitiken, som ligger på en, även internationellt sett, mycket hög ambitionsnivå. Regeringen har senast i samband med att direktiv lämnades till den nya invandrapolitiska kommittén framhållit att 1975 års riktlinjer bör vara vägledande även för den fortsatta invandrapolitiken.

En del av de åtgärder som föreslås i besparingspropositionen är av generell karaktär och omfattar alla befolkningsgrupper i landet. I dessa fall har de sämst ställda genom olika åtgärder fått viss kompensation. I många fall läggs ansvaret att prioritera åtgärder för olika grupper på ansvariga myndigheter. Som invandrarminister förutsätter jag att invandrarnas behov inte skall åsidosättas i sådana valsituationer. Det gäller inte minst åtgärder för invandrarbarnen, den andra generationen invandrare. Jag förutsätter således att en stark opinion talar för invandrarnas sak. Jag kommer själv att ansluta mig till denna opinion. Frågan om den andra generationens villkor är så utomordentligt angelägen att alla politiska krafter måste söka samverka i denna fråga. Invandrarbarnens och invandrarungdomarnas situation måste därför prioriteras.

Ingen grupp i Sverige vinner på att svensk ekonomi är i obalans. Det är även i invandrarnas intresse att vår totala konsumtion anpassas till det

Nr 42

Fre dagen den
5 december 1980

*Om sparplanens
effekter på invand-
rarpolitiken*

*Om sparplanens
effekter på invand-
rarpolitiken*

utrymme som kan skapas genom ökad produktion och att budgetunderskottet minskas genom en granskning av utgiftssidan i statens verksamhet. Det är därvid inte möjligt att generellt utgå från att insatser på invandrarområdet skall undantas från diskussioner om omprioriterings- och effektiviseringsmöjligheter. Riktlinjerna för invandrapolitiken ligger dock fast. Jag vill således sammanfattningsvis framhålla att grunden för invandrapolitiken, som bygger på 1975 års i stor parlamentarisk enighet fastställda riktlinjer och på det reformarbete som bedrivits därefter, är oförändrad.

Anf. 43 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret.

Regeringens föreslagna sparåtgärder och de effekter dessa får på invandrapolitikens område bör ses i sitt sammanhang, dvs. de bör ses inom ramen för den utveckling som samhället genomgår.

För det första pågår det en strukturomvandling inom den svenska industrin, en strukturomvandling som innebär att de traditionella industriarbetsplatserna, där invandrarna är och har varit sysselsatta som utbildad arbetskraft, mer och mer försvinner.

För det andra pågår det samtidigt en mekanisering, automatisering och robotisering av den svenska industrin, som innebär dels att många jobb försvinner, dels att det ställs allt högre krav på arbetarnas utbildning och förkunskaper.

För det tredje väntas den annalkande lågkonjunkturen ytterligare förvärra situationen på arbetsmarknaden med ökning av arbetslösheten och utslagningen.

För det fjärde kommer den ekonomiska politik som den borgerliga regeringen bedriver att resultera i höjda arbetslöshetssiffror.

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som regeringens sparpaket och dess effekter på invandrapolitikens område måste ses. Situationen gör att stora krav måste ställas på arbetsmarknadspolitiken, dels i form av hög beredskap för att möta den väntade större arbetslösheten, dels i form av insatser på arbetsmarknadsutbildningens område. I annat fall riskerar man att skapa en stor grupp utslagna människor, som saknar yrkesutbildning och som kommer att bli än mer svårplacerade på arbetsmarknaden med hänsyn till de allt högre krav på utbildning som industrin ställer.

Hittills har regeringens sparåtgärder inneburit att bl. a. arbetsmarknadsutbildningen mycket kraftigt skärs ner. Kursstyrelsen för arbetsmarknadsutbildningen i Stockholms län säger följande i sitt yttrande över sparplanens effekter:

”Ovanstående visar att effekten inte blir den önskade samt att den drabbar i första hand gruppen invandrare. Det senare rimmar dåligt med policyn att insatserna i arbetsmarknadspolitiken i första hand skall gälla dem som har det svårast på arbetsmarknaden. Att inte kunna svenska samt att inte ha en gångbar yrkesutbildning gör dem särskilt svårplacerade. Statistiken visar också att bland invandrarna är arbetslösheten väsentligt högre än bland svenskarna. En så kraftig temporär neddragning av undervisningen i svenska

för invandrare under 80/81 kommer dessutom att ha mycket stora verkningar på rekryteringen till yrkesutbildningar under 81/82.”

Detta säger alltså kursstyrelsen för arbetsmarknadsutbildningen i Stockholms län. ABF och andra studieförbund framför liknande varningar. ABF i Stockholm skriver följande:

”Konsekvenserna blir då att endast några få elever kan beredas plats. Resten kommer att utestängas från undervisningen. Det kommer inte att finnas några alternativ för dessa – situationen blir likartad på alla studieförbund. Detta drabbar i stor utsträckning människor som inte besitter några som helst kunskaper i svenska. Principerna för den svenska invandrarpolitiken blir till tomma ord om man förvägrar invandrarna rätten att lära sig svenska.”

Så långt ABF i Stockholm.

Detta ger mig anledning att fråga invandrarministern: Vart leder denna utveckling? Kan man föra en konstruktiv invandrarpolitik på sådana premisser?

Herr talman! Under årens lopp har vi från vårt partis sida i motioner ställt en rad välmotiverade konkreta förslag till förbättringar av invandrarernas situation. Nästan alla dessa motionsförslag har avslagits av riksdagen med motiveringen att den ekonomiska situation som landet befinner sig i inte tillåter några som helst höjningar av anslaget till invandrarpolitiken. Denna motivering innebär också ett erkännande från riksdagens sida, att de föreslagna åtgärderna i sig är berättigade, men att den ekonomiska situationen är sådan att förbättringar inte kan genomföras.

Den ekonomiska situationen, herr talman, är sämre i dag och kommer att bli ännu sämre i framtiden enligt alla ekonomiska prognoser som är tillgängliga. Ekonomiminister Gösta Bohman har nyligen sagt att den framlagda sparplanen, som drabbar de svaga i samhället, bl. a. invandrarna, är den första i raden och kommer att följas av fler.

Om man utgår från att förverkligandet av den målsättning för invandrarpolitiken, som riksdagen beslutat om, är beroende av de insatser som regeringen är beredd att göra kan man ställa den berättigade frågan till invandrarministern: Är det möjligt att komma närmare förverkligandet av det mål för invandrarpolitiken, som regeringen och riksdagen har fattat beslut om, med den ekonomiska politik som regeringen bedriver?

Anf. 44 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos är en flitig debattör i den här talarstolen när det gäller invandrarfrågor. Det är naturligtvis bra, eftersom han har personliga erfarenheter av invandrarsituationen som det är av värde att tillföra diskussionen.

Jag tycker kanske att Alexander Chrisopoulos har litet dåligt på fötterna i dag, när han angriper regeringens politik, eftersom han ju haft tillfälle att motionsledes föra fram alternativa förslag i fråga om de besparingsåtgärder som regeringen presenterat, men inte utnyttjat detta när det gäller invandrarsidan. F. ö. är det så, som jag sade, att när det gäller invandrarsidan

Fredagen den
5 december 1980

*Om sparplanens
effekter på invand-
rarpolitiken*

mer explicit har inga besparingsåtgärder föreslagits. Men det hade varit mer konstruktivt om man fått veta vilka förslag Alexander Chrisopoulos haft att föra fram.

Alexander Chrisopoulos gick inte in på mitt svar, där jag hänvisat till att inga nedskärningar genomförts då det gäller invandrarinriktade åtgärder. Däremot kommer han tillbaka till arbetsmarknadsutbildningen, som närmast sorterar under arbetsmarknadsministern. Eftersom jag vet att man så sent som i går här i kammaren hade en lång diskussion om detta tänker jag inte ägna så mycket tid åt det. Jag vill i stället citera vad arbetsmarknadsministern sade i går som svar på liknande frågor från Alexander Chrisopoulos.

Arbetsmarknadsministern sade bl. a.:

”Arbetsmarknadsutbildningen skall expandera när läget på arbetsmarknaden försämras. Den skall dras ner när läget förbättras. Under 1979/80 har ju läget på arbetsmarknaden varit bättre. Just därför måste utbildningen dras ned, så att det finns en kapacitet att ta till när läget försämras. Det finns inget egenvärde i arbetsmarknadsutbildningen – den är till för att möta en försämring på arbetsmarknaden.”

Och arbetsmarknadsministern tillade:

”Men nu försämras läget, som vi konstaterat här, och då är det aktuellt igen med ökade resurser.”

Det ligger ju till så, som också framkom av diskussionen i går, att AMS först för några dagar sedan kom in med en hemställan om ökade resurser för arbetsmarknadsutbildningen, och den behandlas f. n. i regeringskansliet. Jag kan försäkra att den kommer att behandlas mycket snabbt och med inriktning på att försöka få fram resurser till denna mycket angelägna uppgift. Där är vi helt överens. Jag vet också att även om detta inte är en invandrarinriktad verksamhet, så drabbas invandrare väldigt hårt eftersom de i så hög grad utnyttjar arbetsmarknadsutbildningen.

Alexander Chrisopoulos frågar mig slutligen om det är möjligt att föra en konstruktiv invandrapolitik med regeringens ekonomiska politik. Jag förstår inte att det kan vara möjligt att föra någon konstruktiv välfärdspolitik över huvud taget, om man inte kan få Sveriges ekonomi i balans. Det är just det regeringen nu försöker göra med i och för sig hårda åtgärder, och jag tror att det är den enda riktiga vägen. Utan en ekonomi i balans kan man inte föra vare sig någon invandrapolitik eller någon annan välfärdspolitik.

Anf. 45 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Det svar som jag har fått av invandrarministern på min konkreta fråga innebär ett konstaterande att det f. n. inte är möjligt att föra en konstruktiv invandrapolitik med den ekonomiska politik som regeringen bedriver.

Vidare efterlyser invandrarministern konkreta förslag till åtgärder på invandrapolitikens område som vi inte har framställt i form av motioner. Jag återkommer till detta.

Herr talman! Genom regeringsbeslut i våras fick invandrarverket i

uppdrag att kartlägga behovet av insatser för invandrarungdomar i syfte att föreslå effektiviseringar. En av anledningarna var uppgiften om högre arbetslöshet bland utländska ungdomar i Sverige. Invandrarverket har slutfört uppdraget och yttrar bl. a. följande:

1. Behovet av tvåspråkig personal är stort inom många områden. I vissa fall kan man inte ge samhällsservice på ett tillfredsställande sätt utan att ha tillgång till personal med särskild språkkunskap, t. ex. inom den psykiatriska vården.

2. Det krävs insatser för att öka kunskaperna i invandrar- och minoritetsfrågor bland arbetsgivare, fackliga organisationer och personal på olika statliga myndigheter osv.

3. Studie- och yrkesorienteringen, syo, fungerar dåligt för invandrareleverna. Framför allt beror detta på brist på tid, brist på kunskap hos syo-funktionärerna och brist på information på det egna språket.

4. Allt flera invandrare behöver särskilt stöd från arbetsförmedlingarna.

5. Introduktionskurser för de invandrarelever som skall börja i gymnasiet är för många ungdomar en nödvändighet. Sådana kurser finns nu endast på ett 20-tal skolor i landet, och kurstiden är ofta för kort för att tidigare kunskapsluckor verkligen skall kunna kompletteras. Därför vill invandrarverket ha i gång fler kurser.

6. Invandrarungdomar behöver en annan, mera omfattande introduktion på arbetsplatserna.

7. Invandrarorganisationernas ungdomsverksamhet utvecklas över hela landet. Därför bör stödet till föreningslivet utformas så, att det inte missgynnar sådana föreningar.

Det är några av de förslag som invandrarverket har kommit fram till med sin undersökning. Jag vill fråga invandrarministern: Finns det möjligheter till åtgärder på de här punkterna inom ramen för regeringens ekonomiska politik?

Anf. 46 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos påstår – om jag fattade honom rätt – att jag har sagt att det inte går att föra en konstruktiv invandrapolitik med regeringens ekonomiska politik. Det är motsatsen jag har sagt, och det konstaterandet får alltså stå för hans räkning. Jag har understrukt att det inte går att föra en konstruktiv invandrapolitik utan en stram ekonomisk politik så att vi får en ekonomi i balans.

Det är lätt att kritisera, men det är alltid svårare att komma med konstruktiva förslag. Det var det jag försökte säga när jag konstaterade att det inte finns någon motion från vpk utan bara frågor om varför inte regeringen gör mer.

Jag kan försäkra Alexander Chrisopoulos att invandrarungdomarnas problem är någonting som ligger mig oerhört varmt om hjärtat. Jag har försökt att på olika sätt ge uttryck för detta och även att få fram konstruktiva förslag.

Fredagen den
5 december 1980

*Om sparplanens
effekter på invand-
rarpolitiken*

I våras gav jag invandrarverket i uppdrag att snabbt utarbeta förslag till åtgärdsprogram. Det har man också gjort. Man överlämnade förslaget till mig – om jag nu minns rätt – i oktober. Det är riktigt att det upptar de förslag som Alexander Chrisopoulos här redogör för, men det upptar också andra förslag. Invandrarverkets förslag till åtgärdsprogram behandlas f. n. i samband med den budget som kommer att läggas fram i januari. Jag har gjort och jag kommer att göra allt jag kan för att få loss så stora resurser som möjligt, eftersom jag bedömer detta vara den f. n. mest angelägna frågan när det gäller invandrarpolitiken över huvud taget.

Anf. 47 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag vill påminna invandrarministern om att en del av invandrarverkets förslag – det gäller inte minst stödet till invandrareleverna i gymnasieskolan – redan har förekommit i motioner från vårt partis sida. Men de har avstyrkts med motiveringen att den ekonomiska situationen inte tillåter förbättringar på just det området. Vidare säger Karin Andersson att välstånd över huvud taget inte är möjligt att tänka sig i den nuvarande ekonomiska situationen. Följaktligen är inte heller en konstruktiv invandrarpolitik möjlig i den ekonomiska situation som vi nu befinner oss i.

Som jag sade i mitt tidigare inlägg är den ekonomiska situationen i dag sämre än den någonsin varit. Den kommer att bli ännu sämre i framtiden – enligt de ekonomiska prognoser som i dag är tillgängliga. Dessutom har ekonomiministern sagt att den framlagda sparplanen inte är en engångsföreteelse utan att den kommer att följas av fler.

Om man nu skall utgå från att ett förverkligande av de målsättningar som riksdagen har beslutat om för invandrarpolitiken är beroende av de insatser som regeringen är beredd att göra och samtidigt konstaterar att det ekonomiska utrymmet är sådant att inte några som helst förbättringar tillåts, så innebär det följande: att det f. n. inte är möjligt att bedriva ett konstruktivt arbete, att det f. n. inte är möjligt att komma närmare ett förverkligande av de målsättningar som riksdagen har fastställt för invandrarpolitiken. Jag kan inte tolka invandrarministerns svar på annat sätt.

Anf. 48 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! I ett kärvt ekonomiskt läge är det mer angeläget än någonsin att i samband med de starkare prioriteringar som måste göras se till att de nödvändiga besparingsåtgärderna inte drabbar de svagaste grupperna. Jag sade i mitt svar att det är det som regeringen har försökt att göra. De specialinriktade åtgärderna för invandrarna har inte berörts i besparingspropositionen, vilket jag med glädje konstaterar. Självfallet måste nedskärningar göras, men det är just då som prioriteringsdiskussionen är så oerhört angelägen. Det gäller att verkligen prioritera på ett sådant sätt att inte de drabbas som bäst behöver stöd. Jag anser att invandrarna hör till den gruppen.

Alexander Chrisopoulos säger att det inte är möjligt att i den nuvarande ekonomiska situationen föra en konstruktiv invandrarpolitik. Men om vi inte

gör något åt den ekonomiska situationen *nu*, blir det i så fall inte möjligt någon gång. Jag tror att det viktigaste just nu är att få en ekonomi som fungerar så att vi kan vidta konstruktiva åtgärder. Under tiden får vi göra prioriteringar i enlighet med den fördelningspolitiska profil regeringen har angett i sin besparingsproposition och som jag är en mycket stark tillskyndare av.

Anf. 49 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Invandrarministern säger att det i svåra lägen, i krissituationer, är ännu mer angeläget med insatser för att hjälpa de svaga, bl. a. invandrarna. Hur gör man det? Gör man det genom att minska de arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna med över 100 milj. kr. när det gäller arbetsmarknadsutbildningen? Är det så man gör insatser för de svaga i Sverige?

Detta innebär bl. a. att hundratals – om inte tusentals – lärare kommer att bli friställda. Det gäller välmeriterade lärare som besitter mångårig kunskap om undervisningen i svenska. Hur tänker invandrarministern ersätta den förlusten i framtiden?

Anf. 50 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det är kanske onödigt att upprepa vad jag tidigare har sagt, för det tjänar väl ingenting till. Men jag vill framhålla att vad jag citerade tidigare var vad arbetsmarknadsministern i går hade sagt, nämligen att man f. n. håller på att pröva den framställning som AMS för ett par dagar sedan lämnade in till departementet om ökat stöd till arbetsmarknadsutbildningen. Man har ju inte kunnat pröva ärendet innan ansökan har kommit in.

10 § Svar på interpellation 1980/81:21 om SAKAB:s verksamhet vid Lövsta

Anf. 51 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Ingrid Segerström har frågat mig på vilket sätt regeringen kommer att tillse att SAKAB uppfyller sina löften till Stockholms kommun och andra att bolaget skall upphöra med sin verksamhet vid Lövsta vid årsskiftet 1980-1981.

Genom beslut av riksdagen och regeringen år 1975 har ansvaret för insamlingen av miljöfarligt avfall lagts på kommunerna, och ansvaret för det slutliga omhändertagandet av avfallet har lagts på Svensk Avfallskonvertering AB (SAKAB).

För att ta emot det miljöfarliga avfallet från kommunerna har SAKAB inrättat regionala mottagningsstationer på sex olika orter, bl. a. i Stockholm, där den i interpellationen åsyftade anläggningen vid Lövsta tjänstgör som mottagningsstation för Stockholmsregionen. Det slutliga omhändertagandet av avfallet är f. n. ordnat så att en del avfall tas om hand i Lövstaanläggningen och i två andra av SAKAB drivna mindre behandlingsanläggningar, en del

Fredagen den
5 december 1980

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

avfall behandlas i andra svenska anläggningar och en del avfall exporteras till utländska anläggningar.

Sedan lång tid planerar SAKAB att uppföra en central anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Vid årsskiftet 1978-1979 lämnade koncessionsnämnden för miljöskydd SAKAB tillstånd att uppföra och driva en sådan anläggning i Norrtorp, Kumla kommun. Sedan nämndens beslut har överklagats av statens naturvårdsverk m. fl. har frågan om en annan lokaliseringsort för anläggningen utretts. SAKAB har nu arbetat om sitt ursprungliga projekt och undersöker möjligheterna att bygga den centrala behandlingsanläggningen i Kramfors kommun. Tillstånd enligt miljöskyddslagen har redan sökts, och koncessionsnämndens beslut väntas vid årsskiftet.

Av vad jag nyss har sagt framgår att vid anläggningen i Lövsta sker både mottagning och behandling av miljöfarligt avfall. En stor mängd av det mottagna avfallet transporteras efter omlastning vidare till andra anläggningar. Det tillstånd enligt miljöskyddslagen som gäller för verksamheten vid anläggningen är tidsbegränsat och upphör vid utgången av december i år. Med hänsyn till att den centrala behandlingsanläggningen inte är färdig har SAKAB ansett att bolaget inte kan avveckla hela verksamheten vid årsskiftet såsom man tidigare hade planerat. SAKAB har därför hos koncessionsnämnden ansökt om tillstånd att bedriva viss begränsad verksamhet vid Lövsta även efter årsskiftet. Som bekant har koncessionsnämnden nyligen meddelat sitt beslut, och detta innebär att SAKAB tillåts att under ytterligare ett år driva viss begränsad verksamhet i Lövsta. Därvid har koncessionsnämnden särskilt beaktat att en totalavveckling av verksamheten i Lövsta vid årsskiftet skulle ha inneburit mycket stora olägenheter från allmän miljövärdssynpunkt med hänsyn till att SAKAB i sådant fall skulle fått starkt försämrade möjligheter att ta hand om miljöfarligt avfall.

Det är för SAKAB nödvändigt att i Stockholmsregionen ha en anläggning för åtminstone mottagning av miljöfarligt avfall för omlastning och tillfällig lagring. Enligt vad jag har inhämtat har SAKAB under de senaste åren genom bl. a. kontakter med Stockholms kommun sökt finna alternativa lokaliseringsplatser inom regionen för denna verksamhet. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att berörda kommuner medverkar till att SAKAB kan anvisas en godtagbar plats för verksamheten. Ett särskilt ansvar i det hänseendet måste anses vila på Stockholms kommun med hänsyn till att mer än hälften av den avfallsmängd som årligen tas emot vid Lövstaanläggningen kommer från industriella och andra verksamheter i den kommunen.

Anf. 52 INGRID SEGERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Tyvärr måste jag väl konstatera att jordbruksministern nu, liksom tidigare, tar ganska lättvindigt på de frågor som jag har tagit upp i min interpellation. Vad jordbruksministern nu anför är ju inte alls några svar på mina frågor.

Snarare är det väl så, att jordbruksministern inte anser frågan om SAKAB:s anläggning vid Lövsta värd något större engagemang.

På grund av regeringens passivitet har ju något alternativ till Lövsta inte presenterats. Koncessionsnämndens beslut om tillstånd för fortsatt drift vid Lövsta ytterligare ett år får ses i den belysningen. Med detta låter sig jordbruksministern nöja, utan minsta skammens rodnad. Och han tycker tydligen att jag och övriga stockholmare också borde nöja oss med detta och acceptera faktum. Det är vi nu inte beredda att göra. Den yttersta anledningen till problemen i Lövsta är ju att regeringen inte tagit sitt ansvar och sett till att en ny central anläggning för miljöfarligt avfall kommit till stånd.

Det var 1971, alltså för snart tio år sedan, som koncessionsnämnden beslöt att anläggningen vid Lövsta skulle avvecklas vid årsskiftet 1980-1981. Nu är vi där, och då är man tvungen att förlänga tillståndet, eftersom varken SAKAB eller – i sista hand – regeringen varit handlingskraftig nog att skaffa fram en alternativ anläggning.

Det är inget självändamål för Stockholm att bli av med SAKAB:s anläggning. Anledningen är – och det hoppas jag att även jordbruksministern känner till – vad koncessionsnämnden slog fast redan 1971: de stora risker som är förknippade med närheten till Mälaren, Stockholmsregionens viktigaste vattentäkt.

Därtill kommer de sanitära olägenheterna för de kringboende, olägenheter som också fanns redan 1971: dålig lukt, sotnedfall och betydande utsläpp av bl. a. tungmetaller. Dessa olägenheter har förvärrats under åren genom nedslitning av anläggningen och förtätad bebyggelse. Befolkningen i området är orolig för sin hälsa, och det med rätta. Även med den minskade verksamhet som nu planeras kommer dessa olägenheter att finnas kvar.

Stockholms kommun har vid upprepade tillfällen sedan 1971 framhållit nödvändigheten av att anläggningen vid Lövsta flyttas senast 1980/81. År 1976 lovade SAKAB:s styrelse att verksamheten skulle vara borta vid den tidpunkten. SAKAB lovade också att skaffa fram en mottagningsstation. Ingetdera löftet har infriats. Tvärtom har det under de senaste åren stått alltmer klart att någon ny anläggning inte skulle finnas som kunde ta över från Lövsta. I april 1979 uttalade dåvarande jordbruksministern i riksdagen att SAKAB får tillgripa temporära åtgärder till dess den nya anläggningen är färdig. Jordbruksministern nämnde själv lagring och utnyttjande av utländska anläggningar som tänkbara möjligheter. SAKAB skulle också få de resurser som behövs för att klara de krav som ställs från kommunernas sida. Detta tolkades av Stockholms kommun som ett löfte att medverka till avveckling av Lövsta enligt det beslut som förelåg. Men där bedrog man sig. Kan det bero på bytet av utrikesminister?

Alltnog! I juni i år hemställde Stockholms kommun hos regeringen att avvecklingen av SAKAB/Industridestillations verksamhet vid Lövsta skulle genomföras i enlighet med tidigare beslut och utfästelser. Regeringen har inte funnit det mödan värt att besvara denna hemställan.

Stockholms kommun kommer att överklaga koncessionsnämndens beslut

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

om förlängning av SAKAB:s tillstånd att under ytterligare ett år bedriva viss verksamhet vid Lövsta.

Det är naturligtvis inte särskilt fruktbart att besvära sig hos den som är skuld till hela problemet. Men vi är av den bestämda uppfattningen att om viljan verkligen hade funnits, så hade man också kunnat lösa problemet och avveckla Lövsta. Fortfarande kan man, om man så vill, få fram en lösning som kan innebära avveckling, åtminstone en bit in på 1981.

Vad det gäller är 6 000 kubikmeter speciellt avfall. Detta är inte mer än som skulle kunna lagras i avvaktan på en central anläggning. Sådana lagringsmöjligheter skulle kunna tas fram med kort varsel och utnyttjas åtminstone under tre à fyra år eller tills en ny anläggning står klar. Varför provas inte den möjligheten?

Bakom kommunens besvär ligger naturligtvis också en oro för att historien kommer att upprepa sig om ett år. Chansen att det då finns en ny central anläggning är ju inte så stor.

Kan jordbruksministern ge mig en garanti här att inget nytt tillstånd skall ges efter 1981/82?

Vad än koncessionsnämnden kommer fram till för beslut när det gäller Kramfors, kommer beslutet – såvitt jag förstår – att överklagas till regeringen. Överklagandet beträffande Norrtorp har regeringen vilat på i snart två år. Kommer man att få samma beslutsångest beträffande Kramfors?

Det är ju inte särskilt tillfredsställande att man å ena sidan har ambitioner i lagstiftningen om omhändertagande av miljöfarligt avfall och ambitioner från kommunerna att ta sin del av ansvaret när å andra sidan regeringen inte ser till att det finns praktiska förutsättningar att leva upp till ambitionerna.

Denna brist på lagrings- och behandlingsresurser har ju lett till att Kommunförbundet avråder kommunerna från att t. v. införa kommunalt transportmonopol för miljöfarligt avfall. Detta kan väl inte ens jordbruksministern i sin Törnrosasömn vara nöjd med.

Herr talman! Till slut har jordbruksministern i sitt svar till mig tagit upp ett resonemang om nödvändigheten av en regional anläggning för mottagning, omlastning och tillfällig lagring i Stockholmsområdet. Han säger också att Stockholm har ett särskilt ansvar härvidlag, eftersom hälften av den avfallsmängd som tas om hand vid Lövsta kommer från verksamheter i Stockholms kommun.

Jag delar uppfattningen att en regional anläggning är nödvändig, men jag kan inte se att Stockholms kommun har de bästa förutsättningarna i regionen för att svara för den anläggningen.

Stockholm är i sin helhet en tätort – det är hart när omöjligt att hitta något obebyggt område, och den här sortens verksamhet hör inte hemma i bostadsområden.

SAKAB har, som jag sade tidigare, lovat att skaffa fram en mellanlagringsstation men inte ansträngt sig över hövan för att få fram en sådan. Jag kan å andra sidan till dels förstå att man avvaktar. En mellanlagringsstation

bör ju ligga bra till för kommunikationer med en central anläggning, och eftersom någon sådan inte finns kan det vara svårt att besluta läge för etapplagring.

Får man bara klarhet i var centralanläggningen skall ligga bör en mellanlagringsstation vara möjlig att finna inom de stora obebyggda områdena i den region som nu betjänas i Lövsta.

Mitt huvudkrav till jordbruksministern är emellertid: Gör någonting! Har man ansvar för ett departement får man ta i obehagliga frågor också.

Anf. 53 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt med anledning av en interpellationsdebatt som Ingrid Sundberg och jag hade med jordbruksministern i våras angående SAKAB:s verksamhet. Det gällde då den centrala destruktionsanläggningen. Vi fick då det beskedet att beslut skulle fattas av regeringen om någon månad. Vi bedömde det beskedet så, att beslutet skulle kunna fattas i juni 1980. Som alla vet har det ännu inte fattats något sådant beslut. Jag vill därför ställa några frågor till jordbruksministern, eftersom den debatt vi hade i våras sammanhänger så nära med den interpellation som i dag har besvarats.

1. Hur många platser är fortfarande aktuella för lokalisering av SAKAB:s centrala destruktionsanläggning? I pressen har det sagts att det är Kramfors och Norrtorp som fortfarande är kvar i bilden. I Norrtorp har den omständigheten kommit till – en omständighet som man kanske kunde förutse redan i våras – att den ammoniakfabrik som ligger mycket nära den plats där denna destruktionsanläggning skulle lokaliseras hotas av nedläggning. Eventuellt skulle denna ammoniakfabrik kunna räddas om det blir en lokalisering av destruktionsanläggningen dit. Det vet jag ingenting säkert om, men det kan finnas ett samband.

2. När beräknar jordbruksministern i dag att regeringen kan komma att fatta ett beslut om lokaliseringen av SAKAB:s centrala destruktionsanläggning?

3. Hur lång tid beräknar jordbruksministern att det kommer att ta från byggstart till drift av denna centrala anläggning när beslut har fattats?

Anf. 54 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Får jag först säga att mitt fysiska tillstånd i dag på grund av en förkylning gör att min debattlust inte är särskilt stor. Det är endast på grund av respekt för riksdagens arbetsbelastning som jag över huvud taget har besvarat denna interpellation i dag.

När interpellanten, som var ansvarigt miljöborgarråd i Stockholm under en stor del av 1970-talet, i dag kräver garantier och talar om beslutsånger, så känner jag inte igen interpellanten. Jag skulle ha värdesatt om det av interpellantens anförande hade framgått vad Stockholms kommun över huvud taget tänker göra för att hjälpa SAKAB att få en regional anläggning. Man kan inte gömma sig bakom ett sådant svar som att Stockholm inte är en lämplig ort eller inte har någon lämplig plats inom kommunens gränser för att

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

Fredagen den
5 december 1980

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

åstadkomma en regional anläggning. Diskuterar man så tror jag att man diskuterar fel.

Låt mig säga att jag är väl medveten om att beslutet om en central anläggning har dröjt länge. Att beslutet om Norrtorp fortfarande inte har fattats beror framför allt på de invändningar som gjordes i naturvårdsverkets överklagande av koncessionsnämndens beslut. Naturvårdsverket hävdade som högsta miljövärdande myndighet att det icke var en lämplig lokalisering. Det var anledningen till att vi då sökte ytterligare en lokaliseringsort.

Jag skulle till Per Israelsson vilja säga att det enligt min mening bara finns två alternativ: Det är i första hand Kramfors och i andra hand Norrtorp. Det är anledningen till att Norrtorpsärendet icke har avgjorts.

Vi får se vad som händer efter det att koncessionsnämnden gjort sitt ställningstagande till placeringen i Kramfors och efter det att eventuella överklaganden av det beslutet inkommit.

Därmed vill jag besvara Per Israelssons andra fråga: Regeringen kommer att fatta beslut i SAKAB-ärendet så snart koncessionsnämndens beslut är klart. Blir inte koncessionsnämndens beslut när det gäller placeringen i Kramfors överklagat, innebär det att SAKAB fått möjlighet att bygga den centrala anläggningen i Kramfors.

På den tredje frågan som Per Israelsson ställde vill jag svara: Man beräknar att det tar två år från byggstart tills anläggningen står färdig. Det är naturligtvis i och för sig en lång tid. Det är också anledningen till att SAKAB måste beredas möjligheter till regionala stationer, om företaget över huvud taget skall klara den här svåra situationen.

Jag tycker att det är felaktigt att man i den allmänna debatten har anklagat SAKAB och dess styrelse för att den centrala anläggningen icke har kommit till stånd. Det är icke SAKAB eller dess styrelses fel. Det beror helt enkelt på att regeringen, på grund av vad jag här har redovisat, inte fattat beslutet om Norrtorp och att Kramfors nu utreds som ett alternativ.

Jag skulle, herr talman, sätta stort värde på om Ingrid Segerström här i kammaren i dag klart deklarerade att Stockholms kommun för sin del är beredd att ta fullt ansvar för det farliga miljöavfall som produceras inom regionen. Om vi finge ett sådant uttalande från landets största kommun skulle mycket vara vunnet i den här debatten.

Jag ser med bedrövelse på alla de människor som slår sig för bröstet och talar om behovet av en god miljö – ja, ställer krav på en god miljö – men som i kommunala sammanhang inte lyfter ett finger för att medverka till en sådan. Jag tror att det är den stora och viktiga frågan vi behöver diskutera i dag.

Att det svar jag gav Ingrid Segerström enligt hennes uppfattning var dåligt kan möjligen bero på att det i dag har kommit in ett överklagande av koncessionsnämndens beslut.

Jag måste säga att jag blev ytterligt förvånad när Ingrid Segerström dessutom från kammarens talarstol sade att Stockholms kommun skall överklaga koncessionsnämndens beslut när det gäller Lövsta. Hade det då

inte varit lämpligt att vänta med debatten och inte fordra att jag skall ta ställning innan ärendet har prövats av regeringen i dess helhet?

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

Anf. 55 INGRID SEGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Om det nu kan vara till någon glädje för jordbruksministern kan jag tala om att jag också håller på att bli förkyld.

Jag tycker inte att jordbruksministern i sitt inlägg gav några svar på de frågor jag tog upp i mitt anförande. Jordbruksministern bollar över ansvaret på mig och på Stockholm. Jag måste då fråga: Vem är det som gömmer sig?

Frågan i dag rör inte den mellanlagringsstation som eventuellt skall placeras i Stockholm eller någon annan av kommunerna inom den region som betjänas av Lövsta. Det jag har tagit upp till diskussion är anläggningen som nu finns vid Lövsta och som bara till dels är en mellanlagringsstation – där sker också behandling av det miljöfarliga avfallet.

Jag kan inte deklarerat vare sig det ena eller det andra för Stockholms kommun. Jag kan inte säga vad Stockholms kommun kan vara beredd att ta för ansvar för miljöfarligt avfall för hela regionen. Stockholm har tagit det ansvaret. Anläggningen vid Lövsta har funnits sedan 1950. Men för tio år sedan uttalade koncessionsnämnden att den anläggningen var olämpligt placerad, bl. a. på grund av närheten till Mälaren och på grund av att den låg inom tätbebyggt bostadsområde.

Jag vet inte hur jordbruksministern menar att man kommunalt skall ta sitt ansvar. Skall man tillåta att invånarna i kommunen far illa? Vi måste väl lägga en mellanlagringsstation där människor inte bor och där det är minst störande för miljön? Det måste finnas många sådana områden. Det är möjligt att det finns någon sådan plats inom Stockholms kommun – det tors jag inte yttra mig om – men jag har svårt att tro det, eftersom hela kommunen är fullbyggd. Men regionen är ju stor – även Uppsala, Sörmland och flera andra områden skickar sitt avfall till Lövsta – så nog måste det finnas något lämpligt område inom regionen.

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

Anf. 56 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Det är självklart att det föreligger en koppling mellan Lövstaproblematiken, som Ingrid Segerström tagit upp i sin interpellation, och frågan om en central behandlingsanläggning för hela landet. Därför är det helt naturligt att debatten fått den utformning som den hittills haft.

Som ordförande i SAKAB och dessutom som gammal borgarrådskollega till Ingrid Segerström i Stockholm, dock på industriroteln, vill jag till Ingrid Segerström säga att jag inte tycker att hennes kritik av SAKAB – låt vara att hon levererade den mera i förbigående – var berättigad. Hon sade att SAKAB inte varit handlingskraftigt och att man från företagens sida inte har ansträngt sig över hövan.

När jag tillträdde som ordförande fanns det ett principbeslut om att man skulle eftersträva en förläggning till Norrort. Vi har i bolagets ledning hela tiden varit på det klara med de speciella problem som Lövstaanläggningen

*Om SAKAB:s
verksamhet vid
Lövsta*

erbjuder. Vi har gjort betydande ansträngningar att underlätta och påskynda en avveckling av destruktionen där. Vi vill alltså få till stånd en sådan avveckling, också av det skälet att vi alla är medvetna om att den anläggningen är ganska omodern.

SAKAB är ett företag som verkligen satsar på miljövänlig verksamhet. SAKAB vill därför naturligtvis inte förknippas med en verksamhet som framstår som omodern och bekymmersam ur omgivningens synvinkel.

Det som talar emot placeringen i Lövsta utöver att anläggningen där är omodern är att den ligger nära Mälaren. Däremot tycker jag kanske att Ingrid Segerström tar till väl kraftiga ord när hon säger att målet skall vara att inga människor skall fara illa. Hade vi haft klara bevis för att de kringboende vid Lövsta verkligen far illa, så hade anläggningen naturligtvis redan varit stängd. Men den är ett påtagligt irritationsmoment, och den ligger dessutom i en industriell miljö med annan störande verksamhet, som för all del successivt blivit bättre men som fortfarande finns där. Den har därför utgjort en påfrestning för de kringboende som varit, skulle jag vilja säga, mera psykologisk än faktisk, och det är då en realitet.

Jag vill också konstatera att vi för SAKAB:s del gör vårt yttersta för att behandlingsverksamheten skall upphöra så fort som möjligt. Däremot ställer vi oss något frågande inför det mycket kraftiga motstånd som Stockholms kommun har rest mot förslaget att man skulle kunna utnyttja området för en ren mottagningsstation. Det finns visserligen vissa miljöproblem förknippade även med en mottagningsstation – bl. a. närheten till Mälaren – men det är inget tvivel om att dessa går att lösa till ganska rimliga kostnader. Och jag vill återkomma till vad jag redan har påpekat, nämligen att vi i Lövsta har en utpräglat industriell miljö. Där förekommer avfallsförbränning, och ett återvinningsföretag, i och för sig mycket modernt och fint, skall just köra i gång sin verksamhet. Allt ligger dock relativt långt bort från bostadsbebyggelsen.

Jag vill vädja till Ingrid Segerström, som fortfarande har en anknytning till Stockholm och valkretsen, att vi gemensamt skall försöka klara av denna fråga på ett sådant sätt att vi gör vårt yttersta för att förbränningsverksamheten skall upphöra så snart som möjligt och för att komma till en konstruktiv lösning vad gäller mottagningsstationen. Det är utomordentligt angeläget, både för Stockholm och för regionen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 57 INGRID SEGERSTRÖM (s):

Fru talman! Jordbruksministern är förvånad över att jag har tagit upp den här frågan. Men jag framställde min interpellation långt innan koncessionsnämnden hade fattat något beslut beträffande Lövsta. Det kan hända att jag inte hade utformat den på detta sätt, om koncessionsnämnden hade hunnit fatta sitt beslut. Men jag ville alltså påverka regeringen innan koncessionsnämndens beslut kom.

Jag kan hålla med Lennart Blom om att detta naturligtvis inte är rätta platsen att anklaga SAKAB. Jag har också försökt att låta kritiken i första hand gå ut över regeringen. Men jag kan ändå inte underlåta att säga att SAKAB hade kunnat medverka till att få en lagringsplats, så att koncessionsnämnden hade sluppit att förlänga tillståndet i Lövsta ytterligare ett år.

Lennart Blom säger att det inte finns några bevis för att de boende runt anläggningen i Lövsta far illa. Det kan hända, det törs jag inte yttra mig om. Men det finns i alla fall mätningar gjorda av hälsovårdsnämnden som visar att det är ganska stora mängder av både tungmetaller och andra farliga substanser i de avgaser som kommer ut från behandlingsanläggningen. Och det kan under inga förhållanden vara bra för människor.

Jag är inte beredd att i dag ta ställning i frågan om en mellanlagringsstation. Det är inte den frågan jag nu diskuterar, utan det är behandlingsanläggningen.

*Om jordbrukets
och trädgårdsnäringens energiförsörjning*

11 § Svar på interpellation 1980/81:29 om jordbrukets och trädgårdsnäringens energiförsörjning

Anf. 58 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Ulla Ekelund har frågat mig vilka åtgärder som kommer att vidtas för att samordna olika myndigheters arbete med energifrågorna inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Vidare har Ulla Ekelund frågat om jag anser att lantbruksnämndernas arbete med energifrågorna är tillräckligt och, om så inte är fallet, vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra förhållandena.

År 1979 uppdrogs åt en särskild utredare att bl. a. se över organisationen av myndigheter m. m. på energiområdet. Utredaren har i betänkandet De statliga energimyndigheterna – arbetsfördelning och samverkan lämnat sina förslag. Betänkandet har remissbehandlats. Av utredningen framgår att många myndigheter och kommittéer f. n. har arbetsuppgifter på energiområdet. Det konstateras att brister finns i samordningen av dessa uppgifter. Regeringen har för avsikt att ta upp denna fråga i den energipolitiska proposition som kommer att lämnas till riksdagen i början av nästa år. Jag vill med hänsyn härtill inte nu föregripa regeringens ställningstaganden på denna punkt.

Lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna administrerar i dag stödet till energisparande åtgärder inom trädgårdsnäringen. Stöd till sådana åtgärder inom jordbruket sköts av industriverket och utvecklingsfonderna. Samråd med lantbruksnämnderna förekommer därvid vanligen.

Intresset för hushållning med energi är mycket stort inom jordbruket. Detta gäller både möjligheterna att ta till vara de outnyttjade energiresurser som finns inom jordbruket och möjligheterna att spara energi genom minskad förbrukning. Detta intresse visar sig särskilt när det gäller efterfrågan på information och rådgivning. Jag måste konstatera att varken

Fredagen den
5 december 1980

*Om jordbrukets
och trädgårdsnä-
ringens energiför-
sörjning*

lantbruksnämnderna eller andra organ i dag kan tillgodose denna efterfrågan.

I olika sammanhang har konstaterats att rådgivningen är ett av de medel som är effektivast när det gäller att få hushåll och företag att spara energi. Detta är en av anledningarna till att regeringen i propositionen om stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m. föreslagit en betydande satsning på rådgivning inom energiområdet i fråga om främst mindre och medelstora företag. Som aviserats i denna proposition kommer behovet av medel och närmare riktlinjer för rådgivningsverksamheten att tas upp i den energipolitiska propositionen. I det sammanhanget kommer frågan om resurser för en ökad energirådgivning till jordbruket och trädgårdsnäringen att behandlas.

Anf. 59 ULLA EKELUND (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation om jordbrukets och trädgårdsnäringens energiförsörjning.

Anledningarna till denna interpellation är två. Det är å ena sidan det stora intresse som finns inom jordbruk och trädgårdsnäring dels för att spara energi, dels för att övergå till inhemska bränslen. Det är å andra sidan den ovisshet som finns om vem det är som har ansvar för energifrågorna och möjlighet att verka som rådgivare. Intresset för energifrågorna är ur alla synpunkter positivt och värt att välkomna. Men inte bara det – det är viktigt att intresset kan kanaliseras och att den som frågar efter råd och hjälp också kan få det inom rimlig tid, att någon har ansvar och att utbildning finns.

Övergång från olja till inhemska bränslen – det må gälla torv, flis, halm eller tillvaratagande av ladugårdarnas överskottsvärme eller annan källa – är en stor ekonomisk fråga först och främst för det enskilda företaget men också för landet som helhet. Det är också en fråga om att tillvarata inhemska, ofta företagets egna, energitillgångar. Och där är ju jordbruket i en ganska unik situation, genom att man har tillgång till en del energirika biprodukter som tidigare inte alls eller mycket litet utnyttjats. Denna tillgång har stor betydelse inte minst vid kriser av olika slag.

En omställning från olja till inhemskt bränsle tar tid, och därför betyder det mycket om en sådan omställning, där det är realistiskt, kommer i gång så snart som möjligt. Men det gäller att undanröja de svårigheter som finns, och jordbruksministern har i sitt svar gett exempel på ett par sådana. Det är osäkerhet om rådgivningsansvaret, det är brist på samordning och det är viss brist på fortbildning för de maskinkonsulenter som skulle kunna ge råd.

Inom lantbruksnämnderna, dit jordbrukets och trädgårdsnäringens folk ofta vänder sig för att få råd bl. a. i energifrågor, säger man sig inte ha tillräckliga resurser för att tillmötesgå behovet. Lantbruksnämndernas maskinkonsulenter skulle behöva en viss fortbildning. Kanske skulle en viss förskjutning från administrativa till rådgivande funktioner inom lantbruksnämnderna också kunna ske, och ansvarsfördelningen skulle behöva fastläggas.

Jag vill bara ge ett par exempel på behovet av samordning på ansvarsom-

*Om jordbrukets
och trädgårdsnä-
ringens energiför-
sörjning*

rådet. Lantbruksnämnden kan ge råd så länge det rör sig om energianvändning utanför jordbrukets bostadsfastighet, t. ex. när det gäller spannmålstor- kar och uppvärmning av garage och verkstäder, men vill man gå över farstubron och använda energin för uppvärmning av bostadsfastigheten, då är det bostadsnämnden som har rådgivningsansvaret. Det kan inte vara rationellt. Därför förväntar jag mig att innebörden av jordbruksministerns svar är att den kommande energipolitiska propositionen skall innehålla konkreta förslag såväl om ansvarsområdet som när det gäller utbildnings- frågorna och andra hithörande frågor.

På trädgårdssidan tycks lantbruksnämndernas rådgivning närmast ha gällt besparingsåtgärder, medan försäljarsidan har fått stå för rådgivning då det gällt användning av inhemska bränslen. Om den uppgiften är riktig, indikerar det ett påtagligt behov även av annan rådgivning till trädgårdsnä- ringen.

Jag känner inte till i vilken utsträckning hushållningssällskapens byggnads- konsulenter används för rådgivning i energifrågor inom lantbruk och trädgårdsnäring. Men jag vet att dessa konsulenter vid olika tillfällen fått en viss utbildning på området. Detta borde motivera ett utnyttjande av den kunskapen. Dessutom har hushållningssällskapens byggnadskonsulenter genom sin verksamhet i större delen av landet mycket goda kontakter med jordbrukets och trädgårdsnäringens folk. Vissa konsulenter har inte mer än en 50–70-procentig del av sin verksamhet inom just byggnadsområdet, och de fyller alltså tiden med andra uppgifter. Den tiden skulle möjligen kunna tillvaratas på det här området.

Låt mig till slut få ställa två följdfrågor till jordbruksministern.

För det första: Kan man tänka sig att de pengar för rådgivning i energifrågor som från oljeersättningsfonden ställs till små och medelstora företags förfogande också kan komma jordbruks- och trädgårdsnäring till del?

För det andra: Är jordbruksministern villig att medverka till att den kunskap som finns hos hushållningssällskapens byggnadskonsulenter tas till vara exempelvis genom att lantbruksnämnderna köper tjänster hos sällska- pen?

Anf. 60 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Fru talman! Som jag sade i mitt svar arbetar regeringen nu med de här frågorna i anslutning till den kommande energipropositionen.

Svaret på Ulla Ekelunds första fråga är ett ja.

När det gäller den andra frågan vill jag säga att det närmast handlar om en samordning av befintliga rådgivningsresurser. Jag har ofta understrukt nödvändigheten av att en sådan samordning kommer till stånd. Det är viktigt att den kunskap som finns inom det här området tas till vara.

Anf. 61 ULLA EKELUND (c):

Fru talman! Jag vill tacka jordbruksministern för de kompletterande svaren. Jag tycker att det låter löftesrikt och positivt att man skall kunna

Fredagen den
5 december 1980

Anmälan av interpellation

använda medlen för rådgivning där de verkligen behövs och att man skall tillvarata den kunskap som finns.

Denna teknik är ju under utveckling, och det är väldigt viktigt att man inte genom ointresse eller brist på samordning stryper de insatser som redan är gjorda. Det rör sig ofta om stora ekonomiska satsningar. Såväl för den enskilde som på sikt också för landet i dess helhet är det viktigt att man har en god grund att bygga på, men det är också viktigt att investeringarna inte blir större än nödvändigt.

Jag vill än en gång påpeka att jag har tagit upp de här frågorna därför att jag har mött ett stort intresse för dem hos de människor som arbetar med detta, men de har samtidigt haft svårigheter när det gäller att få klargörande svar på sina frågor. Man skulle naturligtvis också kunna tänka sig att utnyttja den internationella erfarenhet som finns. Det är kanske tänkbart att lantbruksuniversitetets konsulentavdelning skulle kunna vara något slags rådgivningsbank dit lantbruksnämnder och hushållningssällskap kunde vända sig för att sedan mer på lokalplanet ta till vara de erfarenheter som vunnits både inom landet och utomlands.

Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att det skall bli en snar och god satsning på rådgivning och ansvar för rådgivningen beträffande jordbruket och trädgårdsnäringen på det här viktiga området.

12 § Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1980/81:63

13 § Anmäldes och bordlades
Motion
1980/81:175 av *Ivan Svanström m. fl.* med anledning av proposition
1980/81:48 om dödsbodeläggares ansvar för den dödes skulder m.m.

14 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 4 december

1980/81:64 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om utvecklingsmöjligheterna för vissa enheter inom NCB:

I den strukturplan som koncernledningen vid NCB presenterade i somras föreslås betydande neddragningar av företagets verksamhet. Bl. a. föreslås att verksamheterna i Köpmanholmen och Hörnefors skall helt eller delvis avvecklas.

Koncernledningens förslag föranledde industriministern att i juli månad tillkalla en särskild utredningsman – professor Karl Jungenfelt – för att göra

en samhällsekonomisk utvärdering av olika framtidsalternativ för NCB. I industriministerns pressmeddelande av den 4 juli 1980 sägs att regering och riksdag självfallet måste se NCB:s utveckling i ett större perspektiv än det rent företagsekonomiska. Den samhällsekonomiska utvärderingen var tänkt att ingå i underlaget för bl. a. regeringens bedömning.

Utredningen presenterade sin rapport den 3 december 1980. I rapporten redovisas en positiv syn på de nedläggningshotade enheternas överlevnads- och utvecklingsmöjligheter.

Mycket anmärkningsvärt har emellertid regeringen valt att inte invänta resultatet av denna egna utredning innan man fattade beslut om NCB:s framtida struktur. Redan den 1 december 1980 – alltså två dagar före utredningens offentliggörande – lät regeringen meddela att fabriker i Köpmanholmen, Hörnefors och Johannedal samt sågen i Dynäs skulle läggas ned eller avyttras.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Har den aktuella samhällsekonomiska studien ingått i underlaget för regeringens beslut?
2. Skiljer sig i så fall regeringens bedömning av överlevande- och utvecklingsmöjligheterna för enheterna i fråga från utredningsmannens bedömning, och vari består dessa skillnader?

15 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställts

den 5 december

1980/81:185 av *Eva Winther* (fp) till arbetsmarknadsministern om inrättande i Kiruna av en epidemiologisk databas:

Syssetsättningen inom LKAB:s verksamheter reduceras, och befolkningen har från december 1976 till september 1980 minskat med 1 163 personer. Samtidigt registreras i dag en öppen arbetslöshet på 7 % i åldrarna 15–64 år. Bland de arbetslösa är mer än hälften kvinnor. Alla insatser för att få fler arbetstillfällen till kommunen är därför av stor betydelse.

Just nu undersöks möjligheten att starta en verksamhet med bearbetning av material inom det epidemiologiska forskningsområdet, vilket skulle kunna ge en del nya arbetstillfällen.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga:

Hur ser arbetsmarknadsministern på möjligheten att starta sådan verksamhet?

16 § På hemställan av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 12.06 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.30, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

17 § Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30 under ledning av talmannen.

18 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:9 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20)

Finansutskottets betänkande

1980/81:14 om villkoren för lönsparande på vinstsparkonto (prop. 1980/81:59)

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:10 om ändrade regler för beskattning av realisationsvinst vid fastighetsavyttring (prop. 1980/81:32)

1980/81:15 om ändring i taxeringslagen (prop. 1980/81:69)

Justitieutskottets betänkanden

1980/81:9 om åtal för mindre förmögenhetsbrott m. m.

1980/81:10 om tillsättande av nämndemän

1980/81:14 om fortsatt giltighet m. m. av lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall (prop. 1980/81:54)

1980/81:16 om godkännande av en internationell konvention mot tagande av gisslan (prop. 1980/81:56)

1980/81:17 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20)

Försvarsutskottets betänkanden

1980/81:9 om besparingar m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:20)

1980/81:10 om besparingar inom ekonomiskt försvar (prop. 1980/81:20)

1980/81:11 om systemet för produktionsledning inom det militära försvaret (förs. 1979/80:6)

1980/81:12 om försvarsmaktens organisation m. m. på Gotland (prop. 1980/81:27)

Socialutskottets betänkande

1980/81:7 om naturmedel avsedda för injektion (prop. 1980/81:5)

Jordbruksutskottets betänkanden

1980/81:12 om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg (prop. 1980/81:15)

1980/81:15 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 i vad avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:25)

19 § Kammaren åtskildes kl. 14.31.

Nr 42

Fredagen den
5 december 1980

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert